

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglistiky

Bakalářská práce

Anglická citoslovce a jejich české ekvivalenty
English Interjections and their Czech
Equivalents

Vypracoval: Matěj Říha

Vedoucí práce: Mgr. Ludmila Zemková, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 8. 7. 2022.

.....

Matěj Říha

Poděkování

Rád bych poděkoval své vedoucí práce Mgr. Ludmile Zemkové, Ph.D. za její odborné vedení, podnětné rady a čas, který mi při vytváření této práce věnovala. Dále děkuji své rodině a přátelům za jejich podporu během mého studia.

Anotace

Hlavním zaměřením této bakalářské práce jsou anglická citoslovce a jejich české ekvivalenty. Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Ve své teoretické části se práce věnuje vymezení citoslovcí a jejich srovnání s ostatními slovními druhy, přibližuje čtenářům způsoby jejich užití v psaném i mluveném projevu, nastiňuje historii citoslovcí, jejich vznik a dále citoslovce dělí dle jejich klasifikace. Práce také charakterizuje citoslovce anglická i česká a popisuje jejich vlastnosti včetně postupu při jejich překladu. V praktické části si klade za cíl představení českých ekvivalentů anglických citoslovcí a jejich četnost použití překladatelem z jazyka anglického do jazyka českého. Na základě toho byl proveden sběr a analýza dat čerpaných z literárního díla *Charlie and the Chocolate Factory*.

Klíčová slova

Anglický jazyk, citoslovce, český jazyk, ekvivalenty, překlad

Abstract

The main focus of this bachelor thesis is English interjections and their Czech equivalents. The bachelor thesis is divided into a theoretical and a practical part. In its theoretical part, the thesis deals with the definition of interjections and their comparison with other parts of speech, informs about their use in written and spoken expression, outlines the history of interjections, how interjections are formed, and further, divides interjections according to their classification. The work also describes English and Czech interjections and their characteristics, including methods of their translation. The practical part aims to present the Czech equivalents of English interjections and the frequency of their usage by the translator from English to Czech language. Based on this research, data were collected and analyzed from the literary work *Charlie and the Chocolate Factory*.

Keywords

English language, interjections, Czech language, equivalents, translation

Obsah

1 Úvod	8
2 Teoretická část	10
2.1 Na pomezí slovního druhu	10
2.1.1 Částice jako citoslovce	10
2.1.2 Příslovce jako citoslovce	11
2.2 Postavení a užití citoslovcí v jazyce	12
2.2.1 Citoslovce v textu	12
2.2.2 Citoslovce jako prostředek verbální komunikace	13
2.2.3 Praktické užití citoslovcí	13
2.3 Historie citoslovcí	14
2.4 Klasifikace citoslovcí	15
2.4.1 Primární a sekundární citoslovce	15
2.4.2 Citoslovce emocionální	16
2.4.3 Citoslovce kontaktní	16
2.4.4 Citoslovce zvukomalebná	17
2.5 Forma citoslovcí	18
2.5.1 Fonetická forma citoslovcí	18
2.5.2 Morfologická a syntaktická forma citoslovcí	19
2.5.3 Sémantická forma citoslovcí	21
2.6 Vznik a tvorba citoslovcí	22
2.7 Základní princip překladu	23
2.8 Překladatelské postupy	24
2.8.1 Výpůjčka	24
2.8.2 Kalk	24
2.8.3 Substituce	25
2.8.4 Transpozice	25
2.8.5 Modulace	25
2.8.6 Ekvivalence	25
2.8.7 Adaptace	26

2.9	Literární text	26
2.9.1	Autor	26
2.9.2	Charlie and the Chocolate Factory	27
2.9.3	Překladatel	28
3	Praktická část	29
3.1	Metodika analýzy	29
3.2	Citoslovce emocionální	31
3.2.1	Výskyt cit. emocionálních v originále	31
3.2.2	Výskyt cit. emocionálních v překladu	31
3.3	Citoslovce kontakto- vá	36
3.3.1	Výskyt cit. kontakto- vých v originále	36
3.3.2	Výskyt cit. kontakto- vých v překladu	36
3.4	Citoslovce zvukomalebná	40
3.4.1	Výskyt cit. zvukomalebných v originále	40
3.4.2	Výskyt cit. zvukomalebných v překladu	40
3.5	Sekundární citoslovce a citoslovečné fráze	44
3.5.1	Citoslovce sekund. a cit. fráze v originále	44
3.5.2	Citoslovce sekund. a cit. fráze v překladu	44
3.6	Výsledek analýzy	47
4	Závěr	49
5	Resumé	51

1 Úvod

Hlavním tématem této bakalářské práce jsou anglická citoslovce a jejich české ekvivalenty. Ačkoliv se citoslovce jeví jako méně podstatná stránka jazyka, oplývají jedinečnými vlastnostmi, a proto by jim při jeho studiu rozhodně neměla být odepřena pozornost. Cílem práce je seznámit čtenáře s tímto slovním druhem, který navzdory tomu, že je hojně využívaným prostředkem při komunikaci a slouží jako důležitý prvek vyjadřování našich emocí, bývá ve výuce často opomíjen. Další z cílů, které si stanovuje část praktická, je představení způsobu překladu tohoto slovního druhu a nahlédnutí na možnou problematiku s tím spjatou.

Teoretická část popisuje jak česká, tak i anglická citoslovce a jejich vlastnosti po fonetické, morfologické, syntaktické a sémantické stránce. V této části nechybí ani jejich problematické řazení mezi ostatní neohebná slova a slovní druhy. Práce se také zabývá použitím těchto výrazů v naší denní komunikaci, metody při postupu překladu těchto slovních druhů a uzavírá ji krátký vhled do života autora, na jeho dílo, které je v teoretické části rozebíráno, a na autora překladu.

Praktická část je věnována analýze překladu anglických citoslovcí ve velmi známém, a i mimo dětské publikum oblíbeném příběhu, který kniha *Charlie and the Chocolate Factory* od Roalda Dahla vypráví. Zobrazuje výčet a jednotlivé zástupce citoslovcí nalezených v anglické verzi knihy, nabízí i seznam výrazů, kterými byly při překladu knihy do českého jazyka překladatelem nahrazeny, a zejména se zaměřuje na jejich české ekvivalenty.

Citoslovce se vyjadřují vysokou mnohoznačností a tím nastává problém při jejich překladu. Jelikož citoslovce a jejich překlad nemusí vždy ústit pouze v jeden výraz, který je svému cizojazyčnému protějšku dle slovníku ekvivalentní, ale dají se vyjádřit i odlišnými expresivními prostředky, musí překladatel nahlížet a brát v potaz kontext i analyzovat situaci, ve které byla citoslovce autorem použita. U nejpočetnějších citoslovcí je uvedena slovníková definice, jejich udávané ekvivalenty, a spolu s osobním komentářem a ukázkami z obou

verzí knihy je stručně ilustrováno, jak překladatel k jejich překladu přistupoval. Tato nesklonná a neohebná slova jsou často autorem překladu opomíjena, proto i mimo výčet citoslovcí a počet jejich nahrazení za výraz ekvivalentní, práce také udává počet, v kolika případech a za jaké situace jsou citoslovce z překladu vypuštěna nebo nahrazena odlišným slovním druhem.

2 Teoretická část

2.1 Na pomezí slovního druhu

Citoslovce jsou obvykle definována jako anomální gramatická jednotka jazyka a tohoto statusu s jejich výjimečnými vlastnostmi mezi ostatními slovními druhy nabývá právoplatně, ale stále jsou otázkou různých lingvistických diskusí[3], jelikož některá citoslovce jsou jednak slova převedena do podoby jiných slovních druhů, obyčejně neexistujících v gramatické souvislosti se zbytkem věty. Jsou také syntakticky nezávislá, na první pohled se jako odlišný slovní druh tvářit nemusí, ale zároveň dokážou taktéž oplývat vlastnostmi a řídit se pravidly, díky kterým se do kategorie citoslovcí řadí, a proto tento slovní druh může vyvolávat mezi lingvisty značnou neshodu.[16] Citoslovce je tedy nutno brát jako jeden ze slovních druhů, jelikož jazykový systém by neměl přímo vymezen kategorii pro tato „neslova“.

Další z důvodů, proč je citoslovcím mimo lingvistické debaty a výzkumy věnováno méně pozornosti než ostatním slovním druhům a jsou brána jako okrajová složka pro jazykový systém, je fakt, že citoslovce jsou považovány spíše za doprovodnou složku při našem vyjadřování nebo v komunikaci. Jejich paralingvistické vlastnosti také vzbuzují otázku, zda se citoslovce jako vokální gesta blízce nepojí s gesty fyzickými – citoslovce stojí na hranici mezi verbální a neverbální komunikací. Ovšem, z lingvistického hlediska jsou běžnou složkou našeho jazyka se specifickými prvky, a proto by jim pozornost neměla být upírána.[1]

2.1.1 Částice jako citoslovce

Distinktivní pravidla citoslovcí být sama o sobě plně sdělná, vytvářet větné ekvivalenty a samostatné výpovědi je od částic odlišuje.[10] Částice jsou stejně jako citoslovce neskloňovány a jako slova dokážou taktéž ve spojení s ostatními slovy celkový výraz citově zabarvit, ale citoslovce, jako lexikální výpovědi, oproti částicím mohou samy o sobě výpověď tvořit, zatímco částice jsou syntakticky do vět integrovány a větu uvozují.[1] Ačkoliv se přes tyto pravidla zdá

jednoduché tyto slovní druhy od sebe odlišit, každý případ je nutno s ohledem na kontext, v jakém výraz mluvčí použil, posoudit individuálně.[10]

Mezi částice se totiž řadí i slova výplňová, tzv. fillers[16], jako *umm*, *ehm* a *hmm*, které jsou technicky kategorizovány jako citoslovce, ale lze narazit na kategorizaci právě i mezi zmíněné částice. Pro jejich rozlišení je nutno se řídit již dle zmíněných pravidel. Mluvčí tento výraz používá k vyplnění času, aby tím svou výpověď promyslel a dokončil. Z pravidla po nich následuje pauza, která narušuje tok řeči a výraz se v mluveném projevu stává osamostatněným.[16] V psaném projevu, vyjádření zamýšlení uvozují ve výpovědi vložené interpunkční pauzy, tím je tok řeči narušen a tedy, tyto výrazy následně tvoří samostatnou výpověď.[17] Za těchto podmínek lze v obou formách projevu tyto výrazy řadit mezi citoslovce.

2.1.2 Příslovce jako citoslovce

Stejně jako citoslovce jsou nesklonovaná a různá adverbia mohou také zastávat stejné funkce, zejména při zadání povelu. Jejich užití jako citoslovcí lze typicky rozeznat na základě intonace na nich kladené, dynamikou projevu a v projevu psaném se tyto výrazy zakončují vykřičníkem („*Pryč!*“) pro distinktivní sémantické rozlišení od příslovcí.[10]

Na rozdíl od citoslovcí, příslovce mají schopnost přímo ovlivnit význam jiných slovních druhů, ke kterým jsou připojena, a lze je od nich snadno odlišit (*Je to velmi bolestivé!* oproti *Au! To je bolestivé!*).[16] Ovšem, v příkladové větě „The cork went *pop*.“ je na první pohled citoslovečně zabarvený výraz *pop*[30] řazen právě mezi příslovce, protože popisuje způsob, jakým korek vyletěl – modifikuje sloveso „went“.[16] Ve srovnání s větou „The cork went: **,pop‘**.“, výraz *pop* v tomto případě uvozovací sloveso „went“ nijak nemodifikuje, protože se zde jedná o dva rozdílné projevy. *Pop* zde zastupuje samostatnou a nezávislou výpověď, tedy lze z definice předpokládat, že se o citoslovce jedná.[16]

2.2 Postavení a užití citoslovcí v jazyce

Citoslovce jako vyjadřovací zvukomalebný prostředek se svou silnou komunikační výpovědí a syntaktickou jednoduchostí si najdou své místo zejména v naší přirozené každodenní mluvě a také nám asistují při expresivní gestikulaci či vyjádření momentálního emociálního rozpoložení, postoje, názoru a hodnocení.[13] Mimo jiné se citoslovce hojně využívají i ve všední konverzaci, která se dnes přesouvá spíše na internet. Pro sestavení jejich definice či návrhu, jak takové výrazy klasifikovat a přistupovat k nim, je třeba vycházet z praktického využití tohoto slovního druhu v psaném a mluveném projevu.[11]

2.2.1 Citoslovce v textu

V textech odborných a populárně naučných se citoslovce nejčastěji objevují v lingvistických publikacích, kde jsou přímo hlavním tématem práce nebo zastupují určité příklady citoslovcí v nich. Jako součást citací či v přímé řeči se vyskytují i v publikacích humanitních oborů, zejména v oblastech literatury a historie. Jelikož citoslovce v sobě nesou značný příznak expresivity a subjektivity, nalézt je v tomto odvětví oproti publicistickému (přepis původně mluvených textů do písemné podoby) nebo uměleckému stylu bývá značně obtížnější. Naopak drama, jako příběh převyprávěn pomocí dialogů, próza, poezie a literatura pro děti vykazují největší hojnost citoslovcí v psaném projevu. Vlivem moderní doby, část naší denní komunikace probíhá na internetu kde naše paralingvální (barva, tón, výška hlasu) a neverbální (výrazy mimiky jako úsměv, zamračení a podobně) prostředky nahrazují tzv. emotikony.[11]

Komárek (1986, s. 239) ve své definici citoslovcí zmiňuje výskyt tzv. parajazykových prostředků zahrnující výkřiky, skřeky a hlasité zvuky, které mohou emotikony také zastupovat. V tomto kontextu je jako citoslovce ovšem neoznačuje.[13] Aby se o citoslovce jednalo, tyto emoce, které se ve všední komunikaci vyjadřují právě pomocí výše zmíněných prostředků, musí být v psaném textu zachyceny jinými způsoby, nejčastěji tedy pomocí citoslovcí – zvuk vydáván při bolesti je vyjádřen zápisem „Zařval bolestí: *Au!*“.[11]

Ne tak častý výskyt těchto expresivních výrazů v písemné formě však ne-

znamená, že v jazyce nemají svoje místo, a odepírat jim značnou pozornost by se rozhodně nemělo. Taková slova s onomatopoickými vlastnostmi, jako jsou *bum*, *pic*, *bác* a zejména celosvětové, i mimo anglický jazyk jedno z více frekventovaně používaných *wow*, slovo bez kontextu hole vyjadřující údiv a překvapení[33], vyčnívá na první pohled svou strukturální jednoduchostí, o to větší a složitější informativní hodnotu v sobě ale mohou nést.[18]

2.2.2 Citoslovce jako prostředek verbální komunikace

Pravděpodobně každý den v běžné jazykové komunikaci s ostatními mluvčí nesdílí pouze své myšlenky či nápady, ale vyjadřuje i své emoce, pocity a postoje. Citoslovce jsou v jazyce velmi úsporný a jednoduchý prvek vyjádření, proto patřila mezi první promluvy nebo slova užívána lidmi při zrodu jazyka jako takového. Na jejich důležitost v každodenní výměně informací také poukazuje fakt, jak složitý a nemotorný by bez nich způsob lidského dorozumívání byl (př. „*Au!*“ nahrazeno větou „*To, co mi právě teď děláš, je značně bolestivé!*“).[9]

S jejich jedinečnou povahou je úzce spjatý další fakt, že citoslovce v mluveném projevu mohou být doprovázeny fyzickými gesty, a jelikož emoce mají vlastnost se na lidském těle promítat, jsou také doprovázeny mimickými výrazy obličeje.[2]

2.2.3 Praktické užití citoslovcí

Z praktického hlediska, největší skupinu citoslovcí angličtiny, ale i češtiny, řazenou dle Jovanoviće (2004, s. 24) by tvořila a zahrnovala v sobě citoslovce užívané situačně, pronášené při specifických či málo frekventovaných společenských příležitostech, kdy značný počet je převzatý z jiných jazyků. Například jde o slova jako „*L'chaim!*“ – přeloženo z hebrejštiny při přípitku jako „*Na zdraví!*“; „*Sayonara!*“ – přeloženo z japonštiny při loučení jako „*Sbohem!*“; „*Viva!*“ – výraz ve španělštině přející dlouhý život a „*Yoho, yo-heave-ho!*“ – v češtině „*Hej-hop!*“, výraz používaný v námořnictví s účelem motivovat k většímu výkonu při hromadném tahání za lano.[9]

Mezi další skupiny Jovanović (2004, s. 25) uvádí onomatopoický soubor

slov, který je z velké části založen na co nejvěrnějším a nejpřesnějším napodobování určitého zvuku, př. „*Hem!*“ – zvuk při odkašlání, „*Miaow!*“ – značně zabarvený výraz kočky při nespokojenosti nebo „*Tink!*“ – zvuk utvořen rezonancí při úderu na kovový předmět. Svoboda ve vytváření nových citoslovceí záleží čistě na schopnosti fonemického jazyka takový zvuk napodobit.[9]

Citoslovce, které mluvčí volí pro zmírnění, zlehčení nepříjemné skutečnosti, vyhnutí se vulgarismu při rozhořčení a zklamání, řadí do skupiny přísah a eufemistických výrazů. Mezi ně uvádí sekundární citoslovce jako „*Lord!*“), „*Gosh!*“, „*Geez!*“ nebo i slangově vulgární „*Fuck!*“, které při použití ve větě „*Geez! Where have you been?*“ poměrně jasně sděluje negativní stav mysli mluvčího.[9]

Při volbě zvolání různých příkazů či povelů zvířatům nastává zjevný rozdíl mezi českými a anglickými citoslovci. Skutečnost, že řada z nich totiž nabyla své povahy z nářečí nebo jsou specifická pro daný region či zemích, podporuje i rozdílnost mezi kulturami ve smyslu větší oblíbenosti např. jezdeckví v cizích zemích než v zemi naší. Jovanović (2004, s. 27) zde uvádí citoslovce spjaté s lovem zvířat či s jezdeckvím („*Yoicks!*“ – povzbuzení loveckých psů při honu na lišky).[9]

2.3 Historie citoslovceí

Citoslovce nebo *interiectionem* – z latiny přeloženo jako „vhození nebo umístění mezi“[28] – byla latinskými gramatiky a lingvisty zařazena do dřívějšího souboru osmi slovních druhů, kde nahradila jejich vnímání Řeky jako podtřídu příslovceí a stala se tak samostatným slovním druhem. Řekové také udávali, že citoslovce jsou blízce pojená na slovesa, protože jejich modifikace slovesa připomínají. Ovšem, tyto dvě rozdílné perspektivy jsou stále různými lingvisty následovány a nadále jsou zdrojem neshod v dnešním chápání citoslovceí.[1] Priscian, latinský gramatik a autor knihy *Institutiones Grammaticae*, na začátku 6. století[19] ve své práci uvedl, že citoslovce vyloženě nevyžadují žádné syntaktické napojení na část nebo části vět, a tento slovní druh, označující emoce pomocí „nezformovaného slova“, nazval jako slova „nefixovaná na konvenci“.[1]

Dřívější poznatky o citoslovceích učenců v oboru gramatiky se dají imple-

mentovat i do doby dnešní, ze kterých je důležité vytyčit, že mezi citoslovce spadají položky jazyka a výrazy, které jsou považovány za „neslova“; citoslovce určují pocit nebo stav mysli a nakonec, jsou syntakticky nezávislé.[1]

2.4 Klasifikace citoslovcí

2.4.1 Primární a sekundární citoslovce

Ameka (1992, s. 105-111) z typologického a formálního hlediska fenomén citoslovcí pro správné pochopení a rozlišení dělí do dvou hlavních skupin: primárních a sekundárních.[1]

Primární citoslovce jsou taková malá slova nebo znovu zmíněná „neslova“, která dokážou stát ve výrazu samostatně a běžně se nezahrnují do jiných slovních druhů, protože neodpovídají pravidlům jazyka. Jsou tvořena nebo se skládají z fonologicky a morfolologicky anomálních zvuků, zvukových sekvencí a také mají schopnost se prezentovat bez obsahu samohlásky v sobě zahrnuté („*Sh!* I am speaking!“), načež tato vlastnost je od jiných slov rozlišuje a dělá unikátními.[1]

Mezi sekundární citoslovce se řadí slova, která také mají nezávislou sémantickou hodnotu, ale jsou použita jako výroky samy o sobě, vyjadřující mentální stav a postoj mluvčího jako např. upoutávače pozornosti („*Help!*“) nebo tzv. taboo words (v angličtině se jedná o citoslovce „*Fuck!*“ nebo „*Hell!*“).[2] Na rozdíl od primárních citoslovcí jsou to skutečná slova, která náleží do lexikálních kategorií (slovesa, podstatná jména, přídavná jména atp.). Podle Ameky (1992, s. 103) však existují dva pohledy, ze kterých je potřeba na citoslovce nahlížet – význam na úrovni věty a význam na úrovni samostatného slova.[1] Ku příkladu, sekundární citoslovce z podstatného jména *hell* ztrácí svůj sémantický obsah na úkor ilokuce¹, protože mluvčí tím nemyslí a nevolává specifické místo, ale tento samostatný výrok si čistě zachovává schopnost vyjádřit silné negativní pocity pomocí skutečného významu, jakým je peklo vyličeeno – „*Hell!* I forget it once again!“[16]

¹Komunikační síla výpovědi.[27]

2.4.2 Citoslovce emocionální

Citoslovce emocionální, jinak označována jako expresivní, citová či náladová, vyjadřují pozitivní („*Wow! That is amazing!*“) i negativní („*Yuck! That is disgusting!*“), pasivní i aktivní a bez kontextu, i nespecifikované emoce. Jejich význam je velmi obecný a upřesňován až postojem mluvčího, jeho intonací a v jaké situaci vzniká kontext s citoslovcem spjatý. Citoslovce jako *ach* a *ó* nevyjadřují tedy nijak specifické emoce, proto jejich význam je vyjádřen explicitně v dalším textu po nich následujícím či předcházejícím, nebo díky již zmíněné situaci, ve které je mluvčí zvolil. Ve větě: „*Ó, to voní!*“ prázdný výraz *ó* již na sebe bere vlastnosti zahrnující pozitivní emoce kvůli pozitivnímu významu slovesa „vonět“, oproti výrazu *ach*, použit ve větě jako „*Ach, to nezvládnou.*“, na sebe přenáší emoce negativní díky negativnímu prefixu slovesa „zvládnout“. I přes tento fakt existuje řada výrazů, které mají vlastnost si držet svůj emocionální status i bez rozvádějícího kontextu. Pro vyjádření bolesti se jedná o typické *au*, projev libosti vyjádřený výrazem *juch* nebo např. výrazy *pf* či *pha* značící opovržení.[13]

Ameka (1992, s. 113) k emocionálním citoslovcům řadí i tzv. citoslovce kognitivní, která se týkají stavu znalostí k okolnostem a myšlenek mluvčího při jejich použití. Uvádí příklady jako: „*Aha! I see.*“ nebo „*Ehe! Now I remember.*“ [1]

2.4.3 Citoslovce kontaktová

Při obracení se na posluchače mluvčí volí skupinu citoslovců kontaktových. Tato skupina s funkcí apelovou má za účel v posluchači vyvolat reakci, citoslovce vybízejí k navázání kontaktu, případně jimi na sebe chce mluvčí upozornit a vyzvat k nějaké akci.[5] Pod touto skupinou se nachází podtypy citoslovců, která Komárek (1986, s. 245-247) vymezil jako povzbuzovací, kde mluvčí má aktivní zájem na úspěšném splnění činnosti adresáta („*Hr na ně!*“, „*Šup do postele!*“); žádající, zahrnující otázky, příkazy a zákazy („*Psst, nikdo ani muk!*“); upozorňovací („*Hej, otevřete mi!*“); kontaktová, které se dělí dále na tzv. „pozdravová“ („*tě pic!*“, „*Pa, řekla mazlivě.*“) a na specificky oslovovací se zaměřením na děti a zvířata („*Puť!*“).[13]

Co se citoslovcí žádajících týče, Komárek (1986, s. 246) zde uvádí mimo jiné i citoslovce tzv. „odpověďová“ („*No jéje*, dědo.“)[13], ale nezmiňuje zde nejčastější „odpověďová“ slova používaná např. při odpovědi na telefonní hovor nebo při sarkastické odpovědi jako *ano* a *ne*, která jsou tradičně řazena k částicím. Avšak, tato slova jsou neohebná, mají vlastní význam samy o sobě, vyjadřují kontakt, syntakticky stojí většinou samostatně, kde mohou také tvořit samostatné odpovědi a nebývají větným členem, tedy odpovídají definici citoslovcí a lze je mezi ně podle Kleňhové (2010, s. 53) zařadit.[10]

2.4.4 Citoslovce zvukomalebná

Citoslovce zvukomalebná, jinak též popisována jako onomatopoická či imitativní, jsou zvuky vydávané živými (lidským ústrojím či zvířaty) nebo neživými původci.[13] Oproti ostatním citoslovcím tak svůj obsah nepojmenovávají, ale napodobují, a tím se v běžné mluvě vyskytují zřídka.[4] Řadí se sem především skupina zvuků napodobujících hlasy zvířat (*mňau*, *haf*) nebo zvuky okolního světa vzniklé při nárazu či destrukci, které se člověk pomocí konvenční příslušné slovtvorby pokusil napodobit (*plesk*, *bum* a *čink*).[4] Komárek (1986, s. 247-249) zde zmiňuje i zvuky instinktivně vydávané lidským hlasovým ústrojím, a to *hepčí* či *chramst*, zvuky přírodních úkazů jako *fíú* ve větě „*Fíú, skučí meluzína.*“ a v neposlední řadě i zvuky vydávané vodou (*cák*).[13]

Napříč jazyky tato citoslovce nesou rozdíly ve svém grafickém zápisu. Přestože zvuky vydávány zvířecími původci jsou v jednotlivých jazycích zachycovány stejně a foneticky se do jisté míry až tak nerozcházejí, není tomu tak ve fonografické podobě. V češtině dělá pes *haf* a v angličtině *bow* nebo *woof*. Zvuk vydávaný kohoutem má v češtině podobu *kykyryký*, oproti jemu anglickému ekvivalentu *cock-a-doodle-doo*. [4]

Jejich řazení mezi klasické podtřídy citoslovcí je u řady lingvistů neshodné a jejich pohled na rozlišení těchto slov, které mají spíše popisující charakter než emočně vyjadřující, vyplývá z individuálního přístupu a zkoumání. Ameka (1992, s. 112-113) na jejich rozlišení konstatuje skutečností, že citoslovce s onomatopoickými slovy sdílejí neobvyklou fonologickou povahu a také cito-

slovce vykazují značnou míru zvukové symboliky, proto citoslovce mohou být i onomatopoická.[1]

2.5 Forma citoslovcí

2.5.1 Fonetická forma citoslovcí

Citoslovce jsou považována za sekvence zvuků, slov a typických frází. O jejich hodnotu sdělovací významu vypovídají tzv. paralingvální prostředky jazyka, tedy intenzita, výška nebo hloubka hlasu, a důraz na ně kladen při realizované mluvě – celková intonace.[9] Vyznačují se svou situační a neobvyklou fonetickou strukturou, např. v podobě sdružených i nevšedně sdružených fonému (-aj-, -oj-, -bjl, -ksl ve výrazu *fujtajksl*)[13], a jejich příznakovou expresivností, která se odráží třeba ve zdvojení slabik („*Bubu!*“ – výraz při pokusu o nahnání strachu či zastrašení), kdy při přidání dodatečných slabik nebo jejich opakováním, tzv. reduplikací, lze dosáhnout intenzivnějšího výsledku („*Bububububu!*“).[4] Pro zajímavost, citoslovce podstoupená procesem reduplikace mohou i v některých jazycích (mayzská itzáština) naopak nabývat méně intenzivnějšího výsledku.[18]

V češtině se také síla významu vyznačuje pomocí ikonicity. Ve srovnání dvou výrazů „*Ach!*“ a „*Ách!*“ je zřejmý rozdíl v intonaci, kde dlouhá samohláska použita ve grafickém zápisu citoslovcí vyjadřuje značně větší míru jevu než výraz se samohláskou krátkou. V angličtině, kde neexistuje systém dlouhých a krátkých samohlásek, je tento efekt znázorněn reduplikací slabik („*Aaaah, okay.*“).[18]

Na pomezí slovního druhu plní intonace, důraz a užití pauz kladených na citoslovce v mluvené formě důležitou roli v jejich rozlišení od ostatních druhů. Jak v češtině, tak i v angličtině jsou citoslovce samostatná, plně sdělná, zastupují samostatnou intonační jednotku a oddělením interpunkční pauzou z větné skladby je nejdistinktivnějším rysem, jak je od ostatních druhů odlišit (částice – „*Asi půjdeme.*“ oproti citoslovcím „*Asi, půjdeme.*“). V případě nedokončené výpovědi na položenou otázku je směrodatná intonační neuzavřenost (částice

v nedokončené větě – „*Možná* (. . .)“ oproti citoslovcím „*Možná.*“).[23]

Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.4.4, zvuková podoba od grafického zápisu se může mezi různými jazyky lišit a nemusí být univerzální, jelikož některý systém jazyka nemá v kompetenci neobvyklé fonémy pomocí grafémů znázornit. To ústí k ustáleným formám citoslovcí. Běžně mlaskavý zvuk vyjadřující pokárání či odpor, má svou ustálenou podobu v angličtině jako *tut*, zdvojeně i *tut-tut*, ze kterého je odvozeno i sloveso *tut-tutted* se stejným významem.[5] Naopak, do neustálené formy citoslovcí řadíme typické *hm*, kdy grafický přepis z mluvené podoby může jednoduše připomínat *mhm*, *mh* či *hmm*. Netradiční zápis těchto neobvyklých zvuků do grafické formy může i humorně zabarvit působení výrazu („*Tča!* – udělal.“).[13]

2.5.2 Morfologická a syntaktická forma citoslovcí

Citoslovce patří do seskupení jednoduchých a monomorfemických slov, ale dokážeme najít příklady jak v češtině (*propánajána*), tak i v angličtině (*god-dammit*), že citoslovce mohou být také multimorfemická (slovo složené z více morfému najednou). Patří k nim i víceslovní výrazy a fráze, které Ameka (1992, 111) značí jako „interjekční fráze“. Jedná se o fráze typu „*Thank God!*“, „*Dear me!*“, „*Great Heavens!*“ a jim podobné.[1]

Jak v českém, tak i anglickém jazyce se citoslovce běžně nesklouňují, ani neodvozují, což dříve bylo příčinou jejich klasifikování společně s jinými nesklouňovanými slovy, jako jsou částice a příslovce.[1] V běžném významu citoslovce jako větný člen považována nejsou. Nejdístitivnějším způsobem, jak rozeznat, zdali se citoslovce jako větný člen chovají, je vynechání pauzy mezi souvětími v mluveném projevu a absence čárky v projevu psaném.[31] Avšak, pomocí slovtvorného procesu konverze, kdy se mění jejich tvaroslovná charakteristika, citoslovce ve větě mohou zastupovat i jiné slovní druhy, které ohýbat lze (podstatná jména, přídavná jména, slovesa ap.) a čárkou, ani větnou intonací, se neodděluje.[18]

Činnosti doprovázené zvukem nebo zvukovým výsledkem činnosti, jako uvádí výraz *žbluňk* ve větě „*Žába žbluňk do rybníka.*“, mohou v jazyce na-

bývat funkce větného členu – zde zastupujícího přísudku ve větě. V anglickém překladu věty „The frog splashed into the pound.“ k původnímu citoslovcí je přidána koncovka flexe *-ed*, čímž následně přechází ve příslušný slovní druh, v tomto případě ve sloveso, a osvojuje si tak i jeho všechny formální rysy.[5] Citoslovečné výrazy mohou kromě přísudku ve větě či slovesa zastávat i funkci podmětu. V případě věty „Mňau se ozvalo a poté hrobové ticho.“ je zde citoslovečný výraz *mňau* vyjádřen ve větě pomocí podmětu.

V češtině slovesa s onomatopoickým neboli zvukomalebným kořenem nahrazují citoslovce ve větě na místě, kde se citoslovce mohou případně vyskytovat, nebo citoslovce nahrazují úplně. Jedná se o slova ikonicky motivovaná, která tradičně mezi citoslovce řazena nejsou, protože označují spíše činnost nebo průběh činnosti než zvukový výsledek dané činnosti. Taková nedokonavá slovesa, kde jejich průběh není omezen dobou trvání, se skládají ze základu citoslovcí s přidanými příponami *-at* (*plesk* s příponou *-at*: pleskat) a *-et* (*fuč* s příponou *-et*: fučet). U případu opačných, dokonavých sloves, jde nejčastěji o příponu *-nout* (*cink* s příponou *-nout*: cinknout).[15]

V angličtině lze narazit na náznak stupňování citoslovcí. Jako přídavné jméno se může chovat i výraz znechucení „*Yucky!*“ s koncovkou *-est* („*That has to be the yuckiest food ever!*“)[26]. To samé si lze představit i u českého, ačkoliv nespisovného výrazu *nejfujkovatější*.

Jelikož vyjádření pocitů nebo nálady v mluveném i psaném projevu není formálně nijak určeno či předepsáno, jejich pozice ve větě může být rozmanitá. Jsou to samostatné nevětné výpovědi, které typicky pro anglický i český jazykový systém mohou stát plnovýznamově uvnitř věty jako větný člen či slovní druh, odděleně vůči syntaktické struktuře („*Sheesh, what a move.*“), tak i zcela mimo syntaktickou větnou skladbu jako samostatný výraz („*Damn! Let it be then.*“).[13]

2.5.3 Sémantická forma citoslovcí

Sémantika citoslovcí se napříč jazyky značně odlišuje a v rámci jazyka náleží k nejcharakterističtější zvláštností jednotlivých kultur. Člověk si je sám během svého vývoje osvojuje, napodobuje (typicky nerodilý mluvčí) či přichází s vlastním způsobem expresivity. V závislosti na specifčnosti jazyka jednotlivých kultur Rosten (1968, s. 26) mluví o citoslovcích *nu-nu* a *oy*, typicky řazená k běžnému používání v židovské kultuře.[25]

(A): „Are you Jewish?“

(B): „Nu-nu.“[25]

(ekvivalent k citoslovcím „So?“ či „So what?“, přeloženo do češtiny: „A?“ či „No a?“)

(A): „Oy, what a mess!“[29]

(výraz pro vyjádření podráždění nebo zděšení, ekvivalent k frázi „Oh, woe!“
volně přeloženo do češtiny: „Ajta krajta!“ či „Ajéje!“)

Tento fakt naznačuje, že užití citoslovcí a jejich význam je mimo jiné založen na konvenci specifické kultury nebo národnosti, ne vždy je pravděpodobné nalezení doslovného ekvivalentu a je třeba se řídit dle toho jak, a nebo co v nás kontext evokuje. Mluví jiného jazyka než angličtiny při setkání s nepříjemným zápachem vyloženě nezvolá „Poooh!“, ale je zřejmé, že i mimo rozdíly existují podobnosti ve srovnání českého *fuj* a německého *phui*. [25]

U emocionálního citoslovce *wow* si lze ukázat, že ne vždy, jak definice u citoslovcí uvádí, reprezentuje emoce kladné či spjaté s vítězstvím, ale mluvčí je může interpretovat jako vyjádření sarkasmu či ironie.[25]

(A): „I got three **A**'s today!“[25] („Dnes jsem dostal(a) tři **jedničky!**“)

(B): „Wow!“ (vyjádření kladné emoce)

Ve srovnání oproti:

(A): „I got three **F**'s today!“[25] („Dnes jsem dostal(a) tři **pětky!**“)

(B): „Wow!“ (sarkasticky či ironicky zabarvená emoce)

Tuto nepředvídatelnost a charakter citoslovcí autoři konvenčních slovníků obvykle nedokážou rozpoznat a odlišnou definicí k původní zahrnout. Nabízená definice citoslovcí tedy nemusí být bez dlouhodobého působení v např. anglicky mluvícím prostředí k nápomoci a je nutno se opět obracet na kontext, vůči které situaci citoslovce hrají roli. Vysokou mnohoznačnost citoslovcí, zejména u skupiny emocionálních, poukazuje právě rozvinutá škála lidských emocí zobrazená níže.[25]

„*Oh!* I hope you will make it.“ – soucit

„*Oh!* I am scared!“ – strach

„*Oh!* That is terrifying!“ – hrůza

„*Oh!* That is what I am talking about!“ – nadšení či rozhořčení

„*Oh,* hello!“ – překvapení

„*Oh* yeah?“ – nedůvěra

„*Oh,* right.“ – uvědomění či uznání faktu

„*Oh,* very well then.“ – smíření

2.6 Vznik a tvorba citoslovcí

V anglickém i českém jazyce oplývají citoslovce svou různě tvarovanou a bez situačního kontextu významově nedefinovatelnou formou. Odhadovaných deset procent z přibližně pět set padesáti citoslovcí v angličtině je převzato z jiných jazyků. Vlivem nové generace však citoslovce v angličtině přibývá. V hudebních subkulturách, nejčastěji mezi žánry pop a rap, umělci přicházejí s novými výrazy, aby tak ukázali svou unikátní jazykovou zásobu, utvořili svou identitu nebo se právě kompletně odlišili od ostatních umělců. Běžně používaná citoslovce jako *skrrt*, *brrt* a *aiht* v hudebním průmyslu často slýcháváme a jsou používána spíše jako výraz nadšení, zapálenosti umělce či dokonce fungují jako výplň prázdného místa ve verši než jako umělcova snaha znázornit zvuk asociovaný s vyslovenou frází.[9]

Některé z příkladů citoslovcí jako *zoinks*, *gadzooks* – vyjadřující překvapení a znechucenost, *yowza* – vyjadřující nadšení či schválení a *drat* – vyjádření

nespokojenosti, se mohou na první pohled zdát jako zcela nesmyslné či vymyšlené výrazy. Tato slova s onomatopoickými vlastnostmi, tzv. catchphrases, jsou často opakována určitou organizací nebo v tomto případě populární fiktivní animovanou a komiksovou postavou Scooby-Doo. Volně jsou tato slova označena jako „Scooby-Doo Words“ a vyjadřují unikátní charakter postavy a citoslovečné výrazy, které jsou pro ni ikonické a těžko bychom zde hledali jejich překlad. I vzniku tedy může bohatě přispět volnost a kreativita mluvčího.[8] Užitím zkracování názvů, třeba u divadelních souborů či hudebních skupin, může mluvčí i záměrně citoslovce evokovat (hudební duo *BaF*, divadelní a taneční soubor *DUP*).[11]

Rychlá ztráta stylové aktuálnosti přesouvá některé citoslovce směrem k archaičnosti, proto některé výrazy v češtině jako *prachsakra*, *prachsetsakra* jsou dnes při samostatném postavení v souvětí používané pouze zřídka. Na příkladu si lze všimnout, že ve větě „To je *prachsakra* dobře odvedená práce.“ je jejich plnění citoslovečné funkce nahrazováno postavením jako přívlastku nebo příslovečným určením ve větě.[13]

2.7 Základní princip překladu

Jednou z přednostních a zdůrazňovaných věcí v teorii překladu při zvolení strategie, jak ke překladu přistupovat, je mezikulturní bariéra, kterou se překladatel snaží při jednotlivých řešeních překonávat. Překladatel usiluje o co nejpřesnější a nejsrozumitelnější převod ze zdrojového jazyka do cílového. Zejména při překladu citoslovce a snaze o jejich nejbližšímu sémantickému přiblížení k originálu nebo o ekvivalenci, překladatel mimo souhrn lingvistických a stylistických přístupů hledá jejich relevanci v širším kontextu překládaného textu nebo i mimo kontext překládaného textu. Také, pro dokonalé a pečlivé porozumění, analyzuje situaci, ve které se citoslovce v textu vyskytují.[12]

Při překladu citoslovce může nastat situace, kdy se v cílovém jazyce protějšek s identickým významem nevyskytuje. V ideálním případě překladatel volí z vybraných překladatelských metod (2.8), které může i kombinovat. Překlad citoslovečných výrazů do cíleného jazyka se může rozhodnout zcela vynechat bez

narušení původní myšlenky, kterou citoslovce do textu nebo promluvy přináší. Pro stejný a původní efekt je poté nahrazuje a kompenzuje jiným slovním druhem nebo frází („*Bang!*“ nahrazeno za: „*Ozvala se rána.*“).[12]

Také různorodost míry expresivních, postojoyých a citově hodnotících složek výpovědí v textu, tzv. konotace jazyka, které mezi sebou jazyky nesdílí, působí negativně na náročnost procesu převádění do cílového jazyka. Určit, v jaké míře autor cílil použít vyjádření emocionality a expresivity pomocí citoslovcí, tedy zůstává čistě na intuici překladatele, pochopení celkového stylu a jeho dojmů z překládaného díla. Nesprávné pochopení může následně vést k nechtěné nadměrné motivovanosti výrazu nebo k malé míře přenesené expresivity – vyústit v neadekvátní překlad.[12]

2.8 Překladatelské postupy

2.8.1 Výpůjčka

Jedná se o jeden z relativně jednodušších překladatelských postupů. Výpůjčka v cílovém překladu uvádí původní, cizí frázi bez jakékoliv změny. V dnešní době se používá velmi často. Zejména v oblasti technologie z důvodu rapidního růstu a nových objevů v tomto odvětví, kde je pro globalizaci názvu produktu a pohodlnější sémantický popis fráze výhodnější používat název univerzální pro všechny jazyky, než používat doslovný překlad (*notebook* místo *přenosný počítač*).[24] Výpůjčka může být pro překladatele výhodná také v situaci, kdy překladem usiluje o zachování kulturního původu výrazu („*Sayonara!*“ místo „*Sbohem!*“).[22]

2.8.2 Kalk

Kalk je podobný výpůjčce, ale na rozdíl od předchozího postupu překladatel představí překládaný výraz doslovně, slovo po slově, z čehož vznikne buď tzv. lexikální kalk, který si zachovává stejnou syntaktickou strukturu s překládaným výrazem, ale zároveň do cílového jazyka přináší nový pojem (*Internet browser* – *Internetový prohlížeč*), nebo tzv. strukturální kalk, který do cílového jazyka

může uvádět zcela novou konstrukci slov (*second-hand clothes* – oblečení z druhé ruky).[24]

2.8.3 Substituce

Substituce neboli doslovný překlad se zakládá na přímém a doslovném překladu textu do jazyka cílového, a to za předpokladu dodržení lingvistických pravidel jazyka. Překladatel by tento postup zvolil, pokud by cílil na zachování doslovného významu původního textu na úkor zanechání stylistické elegance („*He will be back.*“ – „*On bude zpátky.*“).[24]

2.8.4 Transpozice

Transpozice je metoda zahrnující záměnu výrazu určitého slovního druhu za druh jiný bez zásahu do kontextu. Tuto metodu lze uplatnit i uvnitř samotného jazykového systému a dopomáhá k úspornějším ekonomickým vlastnostem textu („*She announced she would resign.*“ transponováno jako: „*She announced her resignation.*“).[24]

2.8.5 Modulace

Modulace mění úhel pohledu na překládaný výraz a tím mění původní formu sdělení. Překladatel k tomuto způsobu přistupuje v případě, že by v kontextu doslovného nebo transponovaného překladu do cílového jazyka zněl výraz pro rodilé mluvčí nepřirozeně nebo dokonce nevhodně („*Piss off!*“ – „*Odprejskni!*“[32]).[24]

2.8.6 Ekvivalence

Pomocí metody ekvivalence vzniká přeformulovaný výraz, který je v cílovém překladu stylisticky a strukturálně ekvivalentní (shodný) – výraz je chápán tožně jako jeho cizí protějšek (onomatopoický výraz *cock-a-doodle-do* = *kykyryký* nebo „*Ouch!*“ = „*Au!*“).[24] Většina ekvivalentů už je však fixně zavedena a překladatel volí hledání výrazu v odborných slovnících.[22]

2.8.7 Adaptace

Jako poslední z překladatelských metod Knittlová (2000, s. 12) uvádí adaptaci.[12] Podobně jako u modulace, překladatel touto metodou usiluje o navození a docílení ekvivalentní situace nebo pravé myšlenky překládaného výroku, aby formálně fungovala i v překládaném jazyce a nepůsobila např. ofenzivně vůči kultuře cílového jazyka. Tato metoda je hojně používána při překladu názvů knih nebo filmů. Typickým příkladem adaptace je překlad názvu filmu z roku 1988, *Die Hard* („Smrtonosná past“). V překladu do cílového jazyka rodilý mluvčí češtiny nemusí z originálního titulku rozpoznat, že se jedná o anglický idiom², a volil by doslovný překlad („Těžce zemřít“), který ovšem rozporuje s kontextem snímku a může i ovlivnit první dojem potencionálního diváka, který by film chtěl shlédnout.[24]

2.9 Literární text

2.9.1 Autor

Roald Dahl byl britský autor a oblíbený spisovatel knih pro děti. Narodil se 13. září 1916 ve městě Llandaff, Walesu, a zemřel 23. listopadu 1990 v Oxfordu, Anglii. Po své promoci na proslulé britské veřejné škole Repton se přidal k Newfoundlandské expedici, kde pracoval od roku 1937 do 1939 v Tanzánii. Po vypuknutí 2. světové války narukoval do Královského letectva, kde lítal jako pilot stíhacího letounu. V letech 1942 až 1943 byl Dahl přidělen do Washingtonu, DC, a tam jeho kariéra spisovatele odstartovala poté, kdy ho C.S. Forester požádal, aby psal o svých nejzajímavějších dobrodružstvích z jeho období lítání pro Královské letectvo. Články popisující tato dobrodružství byly později publikovány v *Saturday Evening Post*. Jeho první knihu, *The Gremlins* (1943), napsal pro Walta Disneyho, ale nesetkala se s velkým úspěchem. Jeho první sbírka příběhů z jeho letecké služby, *Over to You: Ten Stories of Flyers and Flying* (1946), byla sice kritiky dobře přijata, ale její prodej zdaleka nepředčil

²Ustálený víceslovný výraz či frazém, jehož význam nelze odvodit z běžných významů slov, z nichž se skládá.[7]

jeho bestseller, sbírku hrůzostrašných příběhů pro dospělé, *Someone like You* (1961).[20]

Dahl se poté věnoval psaní knih pro děti, které jeho spisovatelskou kariéru vynesly na pomyslný vrchol. Na rozdíl od většiny ostatních knih určené pro děti, Dahlova díla měla temně komickou povahu, často doprovázenou neobvyklou tematikou násilí a smrti. Mezi jeho nejúspěšnější knihy patří *James and the Giant* (1961), kterou napsal pro jeho děti, a *Charlie and the Chocolate Factory* (1964). Jedna z jeho známých a též posledních knih je *Matilda* (1988).[20]

2.9.2 Charlie and the Chocolate Factory

Charlie and the Chocolate Factory, v českém překladu *Karlík a továrna na čokoládu*, poprvé vydaná v roce 1964 v USA nakladatelstvím Alfred A. Knopf, je temně komicky zabarvený román, vyprávějící o mladém chlapci pocházejícím z chudé rodiny žijící na okraji města, který nalezne mimo dalších čtyř dalších dětí Zlatý kupón v jedné z mnoha Willyho Wonky čokolád, distribuovaných po celém světě.[6]

Příběh je převážně situován v továrně na čokoládu, kterou se rozhodl Willy Wonka, majitel a tvůrce čokolád a sladkostí, zavřít pro veřejnost potom, co mu bylo odcizeno spousta jeho receptů a nápadů, které vynikaly mezi ostatními tvůrci čokolády. Znovu se ji rozhodl otevřít pro pět náhodných šťastlivců, kteří najdou jeho Zlaté kupóny ukryté v balení čokolády. Během návštěvy děti při doprovodu rodičů provází sám Willy Wonka, předvádí jim postupy výroby jeho nejznámějších pochutin a jeho inovativní až šílené nápady, které se v budoucnu chystá uskutečnit. Návštěva s sebou ovšem přinášela jistá pravidla, která měly děti dodržovat. Kromě Karlíka jsou však všechny ostatní děti příliš sebestředné na to, aby poslouchaly a řídily se pravidly. Dočkají se proto během prohlídky bizarních a často bolestivých následků svého chování.[6]

2.9.3 Překladatel

Jaroslav Kořán byl český překladatel z angličtiny, scénárista a také primátor Prahy v letech 1990 až 1991. Narodil se 17. ledna roku 1940 v Praze a zemřel 2. června v roce 2017 (místo není známo). V roce 1968 absolvoval scénáristiku a dramaturgii na Filmové fakultě Akademie múzických umění v Praze. Od roku 1975 se začal věnovat překladatelské činnosti. Během jeho kariéry, ve které se zaměřoval na moderní americkou a anglickou prózu, poezii a divadelní hry, přeložil z angličtiny mnoho děl od Charlese Bukowského, Kurta Vonneguta a také Rolda Dahla (*Karlík a továrna na čokoládu*, přeloženo pro Aura-Pont v roce 2002, vydaná nakladatelstvím Academia Praha v roce 2006).[14]

Na překladu početných veršů v knize se podílel i Pavel Šrut, který je nositelem mimo jiných cen i Ceny Jaroslava Seiferta (2000). Byl to básník, překladatel, textař populární a autor filmových a televizních scénářů k pohádkám.[21]

3 Praktická část

V praktické části se zabývám rozbořem citoslovcí v anglicky psaném literárním textu. Představím jejich ekvivalenty v češtině dle výzkumu z přeložené verze anglického textu, zařadím je dle jejich uvedené klasifikace, zmíním jejich četnost a výskyt v obou verzích literárního textu a na závěr stručně okomentuji, jak k překladu těch nejčetnějších citoslovcí do češtiny překladatel přistupoval. To vše představím společně s útržky textu z anglické a české verze literárního díla. Cílem praktické části je poukázat na výskyt ekvivalentů citoslovcí v literárním díle při překladu z anglického jazyka do jazyka českého.

3.1 Metodika analýzy

Jedním ze zásadních kritérií při výběru literárního textu byla četnost citoslovcí v něm obsažena. Literární dílo ve směru uměleckém, jehož příběh je mimo jiné způsoby vyprávění převyprávěn i pomocí dialogů, značně vykazuje největší šanci na výskyt citoslovcí. Při hledání největší hojnosti citoslovcí v textu jsem následně zvolil žánr dětské literatury. Všemi známý příběh a minimálně i všemi známá kniha *Charlie and the Chocolate Factory* od britského autora Roalda Dalha, vydaná v roce 1964 (v české verzi *Karlík a továrna na čokoládu*, přeložil Jaroslav Kořán a verše přeložil Pavel Šrut) se jevila jako skvělý kandidát pro rozbor, protože hlavní protagonisté knihy jsou děti, zasazené ve smyšleném světě plném podnětů zásadně ovlivňujících jejich racionální vnímání a rozhodování, které si také neberou žádné servítky při vyjádření jejich tužeb a fantazie. Od protagonistů ve světě plném čokolády byla v této knize také očekávaná jejich citoslovečná pestrost a hojnost při vyjadřování a popisování všelijakých chutí, se kterými se během příběhu setkávají.

Při vyhledávání citoslovcí v textech bylo použito jak filtrování slov v elektronické podobě literárního textu, tak i osobní, pečlivé čtení a studování textu. K přefiltrování dat byl následně použit program Microsoft Excel. Jelikož druhá metoda selekce citoslovcí z textu v sobě může nést nedostatky z důvodu selhání lidského faktoru, pro selekci všech citoslovcí v textu anglickém i českém bylo

následně zvoleno již zmíněného automatického vyhledávání kvůli případnému doplnění a úplnému vytyčení všech citoslovcí. I na metodu automatického vyhledávání nelze absolutně spoléhat, protože strukturálně stejná citoslovce se mohou v textu nacházet i v podobě, ke které byla přidána nebo odebrána samohláska či souhláska pro zmírnění nebo pro větší intenzitu jejich vyjádření. Ačkoliv funkce automatického vyhledávání umožňuje vyhledat mimo celých slov i části slov, tento jev u citoslovcí byl značně náročný na řešení a muselo mu být věnováno značné pozornosti, protože mimo citoslovečné výrazy funkce nacházela i části jiných slov než citoslovcí.

Značné pozornosti muselo být při rozboru textu věnováno i citoslovcím sekundárním, jelikož je od sebe na první pohled nelze snadno rozeznat, jako to lze u citoslovcí primárních. Pro určení, zdali se skutečně jedná o citoslovce a ne o odlišný slovní druh, musel být zkoumán nejen kontext samotné věty, ve které bylo citoslovce obsaženo, ale také kontext vět předešlých a následujících.

Vyznačené citoslovce z obou verzí literárního textu jsem následně za pomoci definice a příkladů citoslovcí z odborné literatury rozdělil do třech hlavních klasifikačních kategorií: emocionálních, kontakto­vých a zvukomalebných. Mimo toto klasické rozdělení jsem přidal navíc i jednu skupinu pro interjekční fráze a sekundární citoslovce. U každého nalezeného citoslovce je následně zmíněn počet výskytu v obou verzích textu a způsob překladu. Při výzkumu, zdali byl použit český ekvivalent, bylo použito anglicko-českého slovníku (*Comprehensive English-Czech/Czech-English Dictionary*, Josef Fronek, 2007; dále jen *CECD*), jehož rok vydání se co nejlépe shodoval s rokem vydání knihy. Mimo jiné bylo použito i internetového slovníku (*Oxford Advanced Learner's Dictionary*, dále jen *OALD*) pro doplňující definice. Překlad anglických citoslovcí nemusí ústít v jen a pouze jeden ekvivalent. Pro určení, zda se o ekvivalenci jedná, je důležité, aby se citoslovce z překladu literárního díla shodovala alespoň s jedním termínem nebo definicí zmíněnou ve slovníku.

3.2 Citoslovce emocionální

3.2.1 Výskyt cit. emocionálních v originále

Citoslovce	Počet v orig.
1) <i>oh</i>	52
2) <i>ah</i>	4
3) <i>crikey</i>	1

Tabulka 1: Citoslovce emoc. v originále

3.2.2 Výskyt cit. emocionálních v překladu

Cit.	Ekvivalent	Odlišná cit.	Jiný sl. druh	Vypuštění cit.
1)	20 (<i>ach, jé, ale/ále, ó, no ne, achich</i>)	11 (<i>júúú, páni</i>)	0	21
2)	2 (<i>ah, aha</i>)	0	0	2
3)	0	1 („ <i>No páni!</i> “)	0	0

Tabulka 2: Citoslovce emoc. v překladu

Oh

Mezi nejvíce zastoupené citoslovce ve vybraném literárním textu patří *oh*. Vyskytuje se zde jako samostatně stojící výraz uvozující větu, ale také tvoří fráze typu *oh my*, *oh boy* a *oh dear*. Tato citoslovce nevyjadřují přímo jeden určitý pocit a postoj mluvčího, ale i mnoho jiných. Slovníky připisují k *oh* jejich ekvivalentní výrazy jako „*ó, oh, no ne, jé, ach, á, ále* – vyjadřující překvapení, zklamání a úctu“ (CECD, s. 360, 669) a definují je také jako „uvození odpovědi či vyjádření překvapení, radosti, žalu ap.“ (OALD). Vyjadřují tedy širokou škálu pozitivních i negativních emocí.

Překladatel při překladu *oh* volil ekvivalentní výraz, případně se řídil kontextem a dle vhodnosti situace popisované v textu citoslovce nahradil jiným slovním druhem nebo zvolil citoslovce odlišné. V některých případech dokonce citoslovce z překladu kompletně vypustil.

(...) „**Oh**, how he loved that smell!“ (ENG, s. 22)

(...) „**Ach**, jak tu vůni zbožňoval!“ (CZ, s. 11)

Ekvivalentní výraz *ach* zde vyjadřuje povzdechnutí při vzpomínání na minulost, kdy malý Karlík denně chodil okolo tovární brány. Na tomto úryvku si lze všimnout, že ačkoliv je povzdechnutí nad nějakou událostí vnímáno spíše jako negativní činnost, citoslovce nabývají specifické emoce právě díky okolnímu kontextu, tedy v tomto případě značí pozitivně zabarvené povzdechnutí.

But three days went by, and we had no luck. Oh, it was terrible!

(ENG, s. 37)

Ale tři dny utekly a pořád jsme neměli štěstí. Ach, to vám bylo hrozné.

(CZ, s. 24)

Stejného postupu při překladu povzdechnutí volil překladatel i u tohoto útržku, kde je výraz *oh* vyjádřen ekvivalentem *ach*, již ale negativně zabarveným. V přeložené verzi najdeme 14 případů, kdy *oh* bylo nahrazeno ekvivalentem *ach*. V korpusu se setkáváme i s *achich* (CZ, s. 111). I přestože nenacházím podobný výraz ve slovníku, řadím ho k ekvivalentnímu výrazu *oh*, protože stejně jako zkrácená verze výrazu *ach* značí povzdechnutí.

Mr Wonka opened the door. Five children and nine grown-ups pushed their ways in – and oh, what an amazing sight it was that now met their eyes!

(ENG, s. 68)

Pan Wonka otevřel dveře. Pět dětí a devět dospělých se protlačilo dále a – áááach, jejich očím se naskytl úchvatný pohled!

(CZ, s. 55)

Ve snaze o intenzivnější výsledek emoce a její posílení překladatel zvolil ekvivalentní výraz *ach* s duplikací dlouhých samohlásek. V příběhu je popisováno první seznámení návštěvníků s tím, co se uvnitř továrny nachází – čokoládový sál, kde čokoláda teče a mísí se skrze vodopády. O povzdechnutí se zde nejedná, ale naopak o další z pozitivních emocí, které citoslovce *oh* mohou vyjadřovat – překvapení. Zintenzivnění emoce oproti originálu je zde na místě, protože se jedná o něco neobyčejného a nevídaného.

„*Oh, look, Grandpa, look!*“ cried Charlie. „*Squirrels!*“ shouted Veruca Salt.
(ENG, s. 107)

„*Júúú, podívej, dědo!*“ vykřikl Karlík. „*Veverky!*“ vypískla Veruna Saltini.
(CZ, s. 91)

V tomto úryvku se děti dostávají do místnosti, kde oříšky místo strojů opracovávají veverky. Překladatel zde volí výraz *jú*. Ačkoliv Karlík mohl zvolat i ekvivalentní synonymum údivu *jé* při pohledu na pracující zvířata v továrně, překladatel zde naopak zvolil *jú*, kterým spíše popisuje vlastnost veverek – roztomilost, tedy tato citoslovce mezi ekvivalentní výraz *oh* neřadím.

„(...) *It's tender and juicy! Oh boy, what a flavour! (...)*“ (ENG, s. 94)

„(...) *Hovězí pečínka! Jééé, ta je propečená a šťavnatá! (...)*“ (CZ, s. 81)

Kromě samostatného postavení uvozujícího větu se *oh* pojí také s ostatními slovy, a tvoří tak fráze. V těchto frázích se v textu nachází v podobě *oh boy*, *oh look*, *oh my* nebo *oh dear*. Jejich řazení mezi citoslovečné fráze je sporné, jelikož překladatel tyto fráze doslovně nepřekládá a volí místo nich ekvivalenty nebo jiné vyjádření samostatného výrazu *oh*.

V knize se setkáváme i s jedním případem překladu *oh* jako „*Jehulenu!*“ (...), „*co teď s nimi bude?*“ (CZ, s. 95), jehož překlad bychom řadili mezi citoslovce sekundární a jeho nádech je spíše archaický. Není zcela jasné, proč se překladatel rozhodl pro výraz údivu zvolit právě tento situační výkřik, jelikož stejnou funkci zoufalého povzdechnutí by plnily i ekvivalenty citoslovce *oh*. Domnívám se, že překladatel cílil nepřímou na zobrazení personality Karlíka skrze jeho slovní vyjadřování.

„*Oh, do shut up,*“ said Mr Wonka. „*Now watch this!*“ (ENG, s. 104)

„*Kušte, ženská!*“ zarazil ji pan Wonka. „*Dávejte prosím pozor!*“ (CZ, s. 89)

V tomto úryvku se snaží Willy Wonka umlčet ustavičné poznámky rozmazené Veruky. Ačkoliv by na tomto místě byly vhodné ekvivalenty *ach* či *jé* -

jako povzdechnutí nad její upovídáností nebo pro vyjádření slovního spojení „mít něčeho dost“ - překladatel volí citoslovce kontaktová. Tomuto okřiknutí předchází i výměna lehce vulgárních názorů mezi panem Wonkou a Veruky matkou („*My dear old fish,*“ said Mr Wonka, „*go and boil your head!*“). Jelikož se jedná o knihu primárně určenou pro na dětské čtenáře, překladatel se tímto způsobem vyhýbá veškerým vulgaritám, které by z originální verze textu mohla ústít.

Při ohlédnutí za kontextem literárního díla je zvláštní, že v celém originálním díle se nevyskytuje ani jeden příklad nebo zástupce podobný citoslovcím emocionálním pro vyjádření či popis chutí.

(...) *and sugar balloons that you can blow up to enormous sizes before you pop them with a pin and gobble them up.* (ENG, str. 26)

(...) *na jedlé nafukovací balóanky, které nejdřív nafoukneš do ohromné koule, a potom je propíchneš špendlíkem a slupneš, **ňam, ňam.*** (CZ, str. 14)

V útržku je popisován patent Willyho Wonky na jeho speciální žvýkačky. Není zcela jasné, proč se zde překladatel rozhodl uzavřít větu přidáním dodatečných citoslovcí. Domnívám se, že se může jednat jak o přenesení osobních sympatií překladatele ke zmíněné pomyslné pochutině, tak o snahu vynahradit právě zmíněnou absenci personálních vyjádření chutí postav příběhu. Přesto se však v celé knize *ňam* objevuje pouze dvakrát, přičemž oba příklady se nacházejí po sobě jdoucí ve stejné větě.

„*Despicable!*“ said Grandma Georgina. „*She’ll come to a sticky end one day, chewing all that gum, you see if she doesn’t.*“ (ENG, s. 42)

„**Fuj!** Je mi z ní nanic,“ zabručela babička Jiřinka. „*Uvidíte, že se jí to věčné přežvýkování jednou nevyplatí.*“ (CZ, s. 30)

Další z příkladů emocionálních citoslovcí, které se nenachází v originální verzi a nahrazuje zde adjektivum, je *fuj*. V přeložené verzi se opět nachází pouze jednou, a to v situaci, kdy jsou v příběhu představeni výherci Zlatých

kuponů – v této situaci se jedná o Fialku. Ačkoliv se nejedná o přímé vyjádření chutí, *fuj* je zde na místě. Babička Jiřinka může tento výraz znechucení použít hned ze dvou důvodů: je jí nevolno z představy Fialčina neustálého žvýkání, nebo ze samotné Fialčiny personality vylíčené v předchozím kontextu příběhu. Obě situace jsou dle definice „jako výraz znechucení“ (OALD) přípustné.

„Oh, my sainted aunt!“ cried Mr Wonka. „Don’t mention that disgusting stuff in front of me! (...)“ (ENG, s. 125)

„Ty moje tetičko skákává!“ zděsil se pan Wonka. „O takových odpornostech přede mnou nemluv. (...)“ (CZ, s. 107)

V útržku si lze povšimnout, že se překladatel kromě nahrazování originálních citoslovcí rozhodl jejich překlad také zcela vynechat a citoslovce *oh* z textu vypouští celkem ve 21 případech.

„Do you love it too, Charlie?“ he asked. „Oh, yes,“ cried Charlie (...)
(ENG, s. 142)

A co ty, Karlíku, jak tobě se líbí?“ zeptal se. „Strašně,“ vydechl Karlík. (...)
(CZ, s. 122)

Překladatel volí odlišný způsob vyjadřování, a tím citoslovce z textu vypouští – v tomto případě citoslovce *oh* nahrazuje adverbium způsobu, které popisuje vyjádření entuziasmu Karlíka.

Samostatné *oh* a jeho ekvivalenty se v textu jako odlišný slovní druh či větný člen nechovají a ani v jednom případě nevyskytují.

3.3 Citoslovce kontakto

3.3.1 Výskyt cit. kontakto

Citoslovce	Počet v orig.
1) <i>hey</i>	3
2) <i>eh</i>	3
3) <i>hello, hi</i>	1, 2
4) <i>ssh</i>	3

Tabulka 3: Citoslovce kont. v originále

3.3.2 Výskyt cit. kontakto

Cit.	Ekvivalent	Odlíšná cit.	Jiný sl. druh	Vypuštění cit.
1)	2 (<i>hej, haló</i>)	0	0	1
2)	1 (<i>že</i>)	1 (<i>he</i>)	0	1
3)	2 (<i>ahoj</i>)	0	0	1
4)	3 (<i>pššš, pšššt</i>)	0	0	0

Tabulka 4: Citoslovce kont. v překladu

Hey

Citoslovce *hey* vyjadřují snahu o „upoutání něčí pozornosti nebo vyjádření zájmu či hněvu“ (OALD). Slovníky k výrazu *hey* připisují ekvivalentní citoslovce „*hej, hele, haló*“ (CECD, s. 238). Ve studovaném korpusu je zastupován třemi příklady, přičemž v jednom případě se překladatel z překladu rozhodl výraz vypustit.

„**Hey**, there! Mike Teavee!“ shouted Mr Wonka. „Please do not lick the boat with your tongue! It'll only make it sticky!“ (ENG, s. 83)

„**Hej**, ty tam! Miky Telekuku!“ vykřikl pan Wonka. „Neolizuj mi koráb! Bude celý upatlaný!“ (CZ, s. 70)

Ve všech případech výskytu *hey* plní svou hlavní funkci, a to funkci oslovovací či žádající. V úryvku pan Wonka okřikuje Mikyho a žádá tím o jeho pozornost a přerušeni jím vykonávané činnosti.

„It’s a Golden Ticket!“ screamed the shopkeeper, leaping about a foot in the air. „You’ve got a Golden Ticket! You’ve found the last Golden Ticket! **Hey**, would you believe it! Come and look at this, everybody!“

(ENG, s. 52)

„To je přece Zlatý kupón!“ vykřikl obchodník a vyskočil snad půl metru do vzduchu. „Našel jsi Zlatý kupón! Našel jsi poslední Zlatý kupón! Víš ty vůbec, jakou máš kliku, chlapče? **Haló**, všichni sem! Pojděte se honem podívat.

(CZ, s. 40)

V tomto úryvku prodejce žádá o pozornost ostatních v jeho obchodě, když Karlík našel Zlatý kupón. Překladatel zde použil ekvivalentní výraz *haló*, kterým zprostředkovává žádost o pozornost skupiny. Samostatné *hey* vyjadřuje spíše žádost o pozornost jedince a na místo *haló* by nebylo příliš vhodné, pokud by se překladatel nerozhodl přeložit větu podobným způsobem jako „*Hej* všichni, sem!“

Eh

Citoslovce *eh* reprezentují „zvuk používaný v případech, kdy je vyžadována odpověď od protistrany“ (OALD) a při postavení jako samostatné výpovědi „žádá o zopakování tvrzení“ (OALD). Slovníky jako ekvivalentní výrazy ke slovu *eh* udávají české *co* a *že* (CECD, s. 1517), ovšem v podobných případech by na místo uvedených ekvivalentů pasovaly i výrazy typu *vid’*, které překladatel v tomto díle použil spíše pro překlad adverbia *right*, nebo je vkládal do překladu bez ohledu na to, zda se v originálním díle nacházejí či nikoliv.

(...) „Listen,“ the man whispered. „I’ll buy it from you. I’ll give you fifty pounds. How about it, **eh**?“ (ENG, s. 53)

(...) „Poslyš,“ řekl pán, „já od tebe ten kupón koupím. Dám ti za něj padesát dolarů. Co tomu říkáš, **he**?“ (CZ, s. 41)

Zde Karlík nachází Zlatý kupón v obchodě, kde se kromě něj nachází i další lidé. Nejmenovaný pán si Karlíkovy výhry všimne a výměnou za jeho

Zlatý kupón mu nabízí peníze. Citoslovce využívá k vytvoření nátlaku na Karlika. Překladatel zde užívá výrazu *he*. Přestože překlad zastoupeného výrazu nemá své podoby ve slovnících, nádech tohoto výroku je značně ekvivalentní, jelikož je ho použito při výzvě k odpovědi nebo reakci. Na tomto úryvku si lze všimnout také jisté volnosti, které se překladateli při překladu citoslovcí v textu dostává.

„This is my private yacht!“ cried Mr Wonka, beaming with pleasure. „I made her by hollowing out an enormous boiled sweet! Isn't she beautiful! (...)

(ENG, s. 83)

„To je můj soukromý koráb!“ vykřikl pan Wonka, zářící pýchou. „Vydlabal jsem ho z obrovské atlasky. Ten je krásný, co? (...)

(CZ, s. 69)

V útržku se překladatel rozhodl vložit do původní verze i ekvivalentní výraz pro vyžádání reakce *co*, který zde místo funkce vztažného zájmena plní funkci citoslovcí. Doslovným přeložením záporného tvaru tázacího slovesa *isn't* („Není krásný?“) se věta stává pouze řečnickou otázkou, na kterou se reakce neočekává. Domnívám se, že se zde jedná opět o čirou představivost překladatele a prostřednictvím vložených citoslovcí si v příběhu pan Wonka skutečně žádá od ostatních pozitivní reakce na úchvatný koráb.

Sshh

Sh, neboli „grafická podoba zvuku, který žádá o klid či ticho“ (OALD), pro které slovníky udávají ekvivalentní výrazy *ps(t)*, *pšt*“ (CECD, s. 493), v textu plní stejnou funkci, kterou jim definice udává.

„Grandpa!“ cried Charlie. „Listen to them, Grandpa! What are they doing?“ „Sssh!“ whispered Grandpa Joe. „I think they're going to sing us a song!“

(ENG, s. 80)

„Dědo!“ vykřikl Karlík. „Slyšíš, dědo? Co to dělají?“ „Pšššt!“ šeptnul dědeček Pepa. „Zdá se mi, že budou zpívat.“

(CZ, s. 66)

Ačkoliv se může zdát, že tento typ citoslovcí vykazuje zvukomalebné rysy spíše než popisování určitého zvuku, jejich funkce při zvolání plní žádosti o pozornost, a tím do kategorie kontaktních citoslovcí patří. Překladatel pro překlad zvolil stejnou grafickou podobu citoslovcí jako v originále, aby zachytil intenzitu, se kterou je dědeček Pepa podává, a zanechal tak i důležitost následného kontextu, vůči kterému dědeček tak usilovně žádá o ticho a nerušení jeho vnuka Karlíka.

A tiny little voice, no louder than the squeaking of a mouse, came out of the television set. „Hi, Mum!“ it said. „Hi, Pop! Look at me! I’m the first person ever to be sent by television!“ (ENG, s. 128)

Z televizoru zazněl tenoučký hlásek, sotva hlasitější než myší pištění: „Ahoj, mami!“ zakňoural. „Ahoj, tatí! Tak co, vidíte mě? Jsem první ztelevizněný člověk na světě!“ (CZ, s. 110)

V textu nacházíme i citoslovce „pozdravová“ *ahoj*, řazená ke skupině kontaktních, která se překladatel rozhodl přeložit v situaci, kdy se Miky Telekuk svou drzostí rozhodl neposlechnout Willyho Wonku a zkusil jeho nový prototyp – možnost ochutnání jeho čokolád prostřednictvím natáhnutí ruky a uchopení čokolády skrze obrazovku televize, ve které se ovšem zasekl a nemohl se dostat ven. Překladatel volí jejich ekvivalenty *ahoj* (CECD, s. 238).

Citoslovce kontaktní si jak v originálním díle, tak v překladu ponechávají své vlastnosti slovního druhu citoslovcí a v textu se jako odlišný slovní druh nebo větný člen nechovají.

3.4 Citoslovce zvukomalebná

3.4.1 Výskyt cit. zvukomalebných v originále

Citoslovce	Počet v orig.	Slova imitující zvuk	Počet v orig.
1) <i>ha-ha</i>	1	5) <i>chop</i>	1
2) <i>hooray</i>	3	6) <i>click</i>	4
3) <i>yippee</i>	7	7) <i>crash</i>	2
4) <i>whoopee</i>	2	8) <i>phut</i>	2
		9) <i>snap</i>	1
		10) <i>tap</i>	1
		11) <i>wham</i>	1
		12) <i>whoof</i>	1
		13) <i>zing</i>	1

Tabulka 5: Citoslovce zvuk. v originále

3.4.2 Výskyt cit. zvukomalebných v překladu

Cit.	Ekvivalence	Odlišná cit.	Jiný sl. druh	Vypuštění cit.
1)	1 (<i>chá-chá</i>)	0	0	0
2)	3 (<i>hurá</i>)	0	0	0
3)	7 (<i>juchú</i>)	0	0	0
4)	2 (<i>juchů, jupí</i>)	0	0	0
5)	0	0	0	1
6)	3 (<i>lusk</i>)	0	1 (...) <i>udělal náhle klik</i> (...)	0
7)	1 (<i>rach</i>)	1 <i>pak náhle krach</i> (...)	0	0
8)	0	0	2 (...) <i>při každém puť</i> (...)	0
9)	0	0	0	1
10)	0	0	1 (...) <i>tuk, tukala</i> (...)	0
11)	0	1 (<i>pfííí</i>)	0	0
12)	0	1 (<i>pfííí</i>)	0	0
13)	1 (<i>bzzzzz</i>)	0	0	0

Tabulka 6: Citoslovce zvuk. v překladu

Yippee

Slovníky tomuto citoslovci „vyjadřující spokojenost či radost“ (OALD) připsují ekvivalenty *hurá* a *juchú* (CECD, s. 662). Jak v originálním textu, tak v překladu jsou ve všech 7 případech použita jako hlasité a spontánní vyjádření radosti.

(...) and Charlie could hear the whistling of the air outside as the lift went faster and faster. „**Yippee!**“ shouted Grandpa Joe again. „**Yippee!** Here we go!“ (ENG, s. 137)

(...) a Karlík slyšel, jak s přibývajícím rychlostí vítr kolem kabiny sviští čím dál pronikavěji. „**Juchúúúú!**“ zavýskl znovu dědeček Pepa. „**Juchúúúúúúú!** To je frkot!“ (CZ, s. 116)

Úryvek se nachází na konci příběhu, kdy jsou Karlík a jeho dědeček přepravováni pomocí raketového výtahu pana Wonky. Překladatel zde volí oproti originální struktuře výrazu *yippee* dlouhé samohlásky, kterými opět přidává na intenzitě zvolání, jelikož se jedná pravděpodobně o první podobný zážitek dědečka Pepy.

Stejně funkce v textu plní také citoslovce ***hooray*** (ekvivalentní výraz *hurá*) (CECD, s. 244) a ***whoopee*** (ekvivalentní výrazy *jupí*, *hurá*) (CECD, s. 647).

Odlíšnou skupinou, řadící se také mezi citoslovce zvukomalebná, jsou „výrazy zahrnující zvuky podobné zvukům, které popisují“ (OALD). Jelikož slovníky u těchto slov neudávají přímo ekvivalentní výrazy, ale spíše popisují, při jaké činnosti vznikají, k ekvivalentním výrazům je budu přiřazovat na základě definice u nich uvedené. Existuje také možnost, že se hledaný výraz jak v originálním díle, tak v překladu ve slovnících nemusí nacházet vůbec a jedná se o výraz vytvořený za pomoci fantazie autora. Ve zmíněných případech budu hodnotit, zdali překladatel přistoupil ke překladu správným způsobem na základě zkoumání a identifikace tvůrce těchto zvuků.

Click

*Mr Wonka turned around and **clicked** his fingers sharply, **click, click, click**, three times. (ENG, s. 78)*

*Pan Wonka se rozhlédl a třikrát – **lusk, lusk, lusk** – luskl prsty. (CZ, s. 65)*

U definice zvukomalebného slova *click* nacházíme, že se jedná o „zvuk při cvaknutí, klapnutí, lusknutí, prasknutí, mlasknutí ap.“ (CECD, s. 103). Pan Wonka v úryvku luská prsty a tím vydává zvuk, který autor popisuje jako *click*. Přestože ve slovníku nenacházím ekvivalentního výrazu, překladatel se zde drží kontextu věty a správně nahrazuje zvuk vydávaný třením prstů o sebe za *lusk*, který dle definice hodnotím jako ekvivalentní.

V korpusu se vyskytuje i nespočet slov, která svou podobu převzala právě od citoslovcí *click*. Jedná se například o slovo **clicked**, které svou podobu odlišného slovního druhu od citoslovcí dostalo přidáním koncovky flexe *-ed* a stává se tím slovesem popisujících určitou činnost. Překladatel také správně postupuje při překladu „(...) cameras were *clicking* (...)“ (ENG, s. 41), kdy neopomíná stáří originálního textu a zvuk při pořízení snímku na starý fotoaparát překládá jako „(...) *cvakaly* fotoaparáty (...)“ (CZ, s. 29).

***Click** went the machine, and the whizzer stopped whizzing. (...)*
(ENG, s. 91)

*Stroj udělal náhle **klik** a měchačka přestala míchat. (CZ, s. 78)*

V příkladové větě v útržku vidíme výraz *click* modifikující přísudek „went“. Výraz stále oplývá vlastnostmi citoslovcí – na první pohled popisuje zvuk, ale v tomto případě se přikláním ke klasifikaci výrazu mezi příslovce popisující způsob, jakým se stroj rozbil, jelikož *click* ani jeho překladový ekvivalent nesplňuje pravidlo citoslovcí „býti a tvořit samostatné výpovědi“.

*Veruca struggled furiously, but the squirrels held her tight and she couldn't move. The squirrel on her shoulder went **tap-tap-tapping** the side of her head with his knuckles. (ENG, s. 109)*

*Veruka se divoce vzpírala, ale veverky ji držely pevně. **Ťuk-ťuk-ťuk**, ťukala jí veverka na rameni do hlavičky prackou. (CZ, s. 93)*

Jedná se o část příběhu, kdy Veruka neuposlechla upozornění pana Wonky nesahat na veverky a nevyrušovat je při práci. Veverky se proto vzápětí začnou přirozeně bránit, skákat po ní a stejně jako u oříšků zkoumat, zda je Veruky hlava zkažená. Způsob, jakým veverky zkoumají jakost je, že vezmou oříšek a zaťukají na něj. Pokud je dutý, je ořech zkažený a pokud ne, je v pořádku.

Ačkoliv v překladu výraz je *ťuk* ekvivalentní k *tap* (CECD, s. 567) a je osamostatněn od zbytku věty, hodnotím ho jako třikrát, rychle za sebou provedenou činnost veverky a ne za zvukový výsledek činnosti – tedy jako sloveso.

3.5 Sekundární citoslovce a citoslovečné fráze

3.5.1 Citoslovce sekund. a cit. fráze v originále

Citoslovce	Počet v orig.	Citoslovce	Počet v orig.
1) <i>alas</i>	2	11) <i>gosh</i>	3
2) <i>all right</i>	11	12) <i>great heavens</i>	2
3) <i>by golly</i>	3	13) <i>hallelujah</i>	1
4) <i>dear me</i>	3	14) <i>here</i>	1
5) <i>exactly</i>	3	15) <i>holy mackerel</i>	1
6) <i>for heaven's sake</i>	2	16) <i>my sainted aunt</i>	1
7) <i>good gracious (me)</i>	3	17) <i>my goodness</i>	1
8) <i>good heavens</i>	6	18) <i>praise the lord</i>	1
9) <i>good heavens above</i>	1	19) <i>well</i>	10
10) <i>goodness me</i>	1		

Tabulka 7: Sekund. citoslovce a citosl. fráze v originále

3.5.2 Citoslovce sekund. a cit. fráze v překladu

Cit.	Ekvivalent	Odlišná cit.	Cit. fráze (Odlišná cit.)	Vypuštění cit.
1)	2 (<i>běda</i>)	0	0	0
2)	0	2 (<i>nuže, prima</i>)	3 (<i>no dobrá, no dobře</i>)	6
3)	0	1 (<i>krucipísek</i>)	1 („ <i>U Joviše, (...)</i> “)	1
4)	0	2 (<i>prokrymdáčka, propánajána</i>)	0	1
5)	2 (<i>přesně</i>)	1 (<i>správě</i>)	0	0
6)	0	1 (<i>propánakrále</i>)	1 „ <i>(...) pro pět ran (...)</i> “	0
7)	0	0	2 („ <i>Ježkovy (v) oči!</i> “)	1
8)	0	6 (<i>propánajána, pronánakrále</i>)	0	0
9)	0	0	1 („ <i>Jsem já to ale kuba. (...)</i> “)	0
10)	0	0	1 („ <i>Tě pic!</i> “)	0
11)	0	3 (<i>kryndapána, páni</i>)	0	0
12)	0	1 (<i>propánakrále</i>)	0	1
13)	1 (<i>halelujá</i>)	0	0	0
14)	0	1 (<i>tumáš</i>)	0	0
15)	0	1 (<i>mordsetfagot</i>)	0	0
16)	0	0	1 („ <i>(...) moje tetičko skákává!</i> “)	0
17)	0	1 (<i>aj-jaj</i>)	0	0
18)	0	0	1 („ <i>Sláva Bohu na výsostech!</i> “)	0
19)	2 (<i>no; ale, ale, ale</i>)	5 (<i>ímu, vida; tak vida; hm</i>)	0	3

Tabulka 8: Sekund. citoslovce a cit. fráze v překladu

(...) „Of course it's true! **Good heavens**, didn't you know that? (...)“

(ENG, s. 23)

„Ovšemže je to pravda! **Propánajána**, copak to nevíš? (...)“

(CZ, s. 12)

Nejpočetnější skupinu citoslovečných frází použitou ve studovaném korpusu zastupuje *good heavens*, ke které jsou řazeny ekvivalentní fráze *proboha*, *jémine*, *ježíši(kriste)* (CECD, s. 235). Těchto podobných slovních spojení, ve kterých je společným základem slovo *god*, *heavens* nebo *holy*, se v textu nachází značný počet a sdílí stejnou vlastnost popisu: vyjádření údivu nebo nespokojenosti. Pan Kořán (překladatel) *good heavens* překládá hned trojím způsobem: *propánapavijána*, *propánakrále* a *propánajána*. Ačkoliv sémantická hodnota překladu těchto výrazů do češtiny se blízce podobá udávaným ekvivalentům, řídím se stále výčtem ekvivalentů těchto výrazů dle slovníku a obdobné formy řadím mezi řazení „citoslovce jiné“.

„**Holy mackerel!**“ cried Mr Teavee. „You mean we might have a collision?“

(ENG, s. 109)

„**Mordsetfagot**, snad nechcete říct, že bychom se s ním mohli srazit?“

rozkřikl se pan Telekuk. (CZ, s. 101)

V útržku se skupina společně s Willy Wonkou nachází v jeho výtahu, který řídí on sám. Jelikož je ale jeho způsob řízení značně nezodpovědný, pan Telekuk zde vyjadřuje svou nespokojenost. Některé ze slovních spojení, jako zde *holy mackerel*, své zastoupení ekvivalentu nenachází. Ačkoliv by bylo možné využít k překladu metodu kalku, tedy přeložit výraz jako *svatá makrelo*, a následně se zamyslet také nad ekvivalentním výrazem dle jeho sémantické hodnoty, překladatel výraz překládá do češtiny jako *mordsetfagot*. Tohoto způsobu překladu pan Kořán u této skupiny citoslovcí využívá často. Ačkoliv se může na první pohled může zdát, že se jedná o smyšlené a nespisovné slovo, jde se o seskupení klejících slov převzatých z jiných jazyků. Použití obdobných citoslovcí je dnes spíše ojedinělé, jelikož se jedná o zastaralé a archaické výrazy. Překladatel je

však vkládá do úst starším postavám v příběhu, tedy jejich použití hodnotím jako vhodné.

„*Good heavens above! I don't know what's the matter with me!*“

(ENG, s. 24)

„*Jsem já to kuba. Co se to se mnou na stará kolena děje?*“

(CZ, s. 13)

V útržku můžeme vidět i odlišný přístup překladu citoslovcí. Překladatel zde místo výrazu údivu volí zcela významově odlišnou větu, ve které navíc používá přirovnání „kuba“. Není zcela jasné, proč zde volí určité jméno v nespisovném tvaru, ale z kontextu věty dokážeme rozpoznat, že se jedná o výraz s prvky sebeponížení. Na tento způsob překladu nahlížím jiným způsobem než u citoslovcí emocionálních, kontakto­vých a zvukomalebných – neřadím je mezi odlišné slovní druhy, ale řadím je jako celek mezi citoslovce v překladu odlišná.

V textu se nachází i citoslovce sekundární. Jedná se o slova zastupující odlišné slovní druhy, které ovšem jako citoslovce v textu vystupují a sdílí jejich vlastnosti.

(...) *He smiled at them, a small sad smile, and then he shrugged his shoulders and picked up the chocolate bar and held it out to his mother, and said,*

„*Here, Mother, have a bit. (...)*“ (ENG, s. 40)

(...) *Posmutněle se na ně usmál, pokrčil rameny a podal čokoládu mamince.*

„*Tumáš, mami,*“ řekl, „*ulom si kousek. (...)*“ (CZ, s. 28)

Karlík v útržku nabízí čokoládu své matce. Před podáním do její ruky používá adverbium *here*. Překladatel přeložil tento výraz jako *tumáš*. Tento výraz není ekvivalentní (*tady*; CECD, s. 237) a jedná se o slovo složené z více morfémů najednou. Zde bylo použito při kontaktu Karlíka a matky – k uchopení čokolády – a proto řadím ho mezi citoslovce.

„*Well, well, well,*“ *sighed Mr Willy Wonka, (...)* (ENG, s. 100)

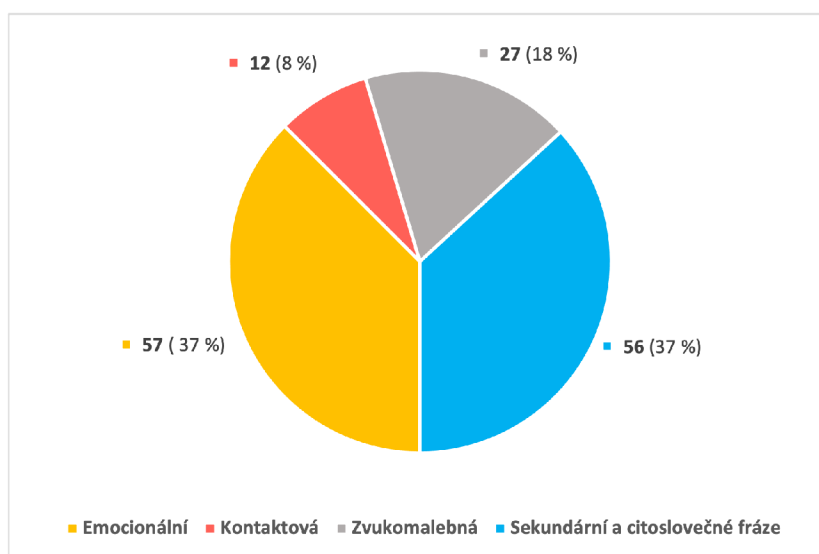
„*Tak vida, vida,*“ *povzdychl si pan Wonka, (...)* (CZ, s. 86)

Stejně se v textu prezentuje i adverbium *well*. Nepopisuje „dobrý, správný nebo přijatelný způsob“ (OALD), ale zde, v podobě citoslovcí, vyobrazuje uvažování, přemítání skutečnosti nebo přemýšlení pana Wonky „nahlas“.

3.6 Výsledek analýzy

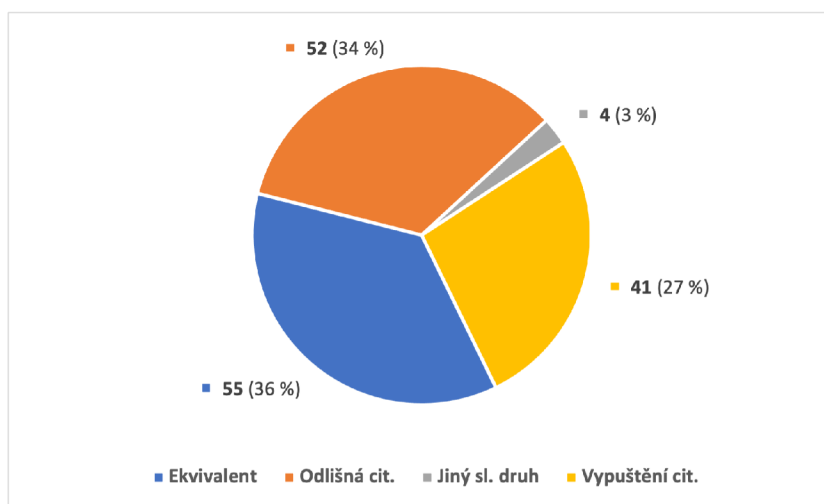
Dle grafu níže si lze všimnout, že nejpočetnější skupinou citoslovcí ve studovaném korpusu byla citoslovce emocionální, následovaná skupinou citoslovečných frází a citoslovcí sekundárních, kdy se jejich počet blízce shodoval. Předposlední skupinu tvoří citoslovce zvukomalebná a nejméně početní skupinou jsou citoslovce kontaktní.

Nejčastěji zastoupeným výrazem ve skupině emocionálních citoslovcí je *oh* (celkem 52 výskytů). Všechny výrazy řazené do citoslovcí kontaktních ve studovaném korpusu mají shodný počet výskytu. *Yippee* se ze všech zvukomalebných citoslovcí vyskytuje nejvíce, a to v sedmi případech. *All right*, jako nejpočetnější sekundární citoslovce, se v textu vyskytuje v jedenácti případech a *good heavens*, jako nejvíce zastoupená citoslovečná fráze, v šesti případech.

Obrázek 1: Zastoupení citoslovcí v literárním díle dle jejich klasifikace

Druhý graf představuje míru a způsob překladu citoslovcí z originálního díla do jazyka českého. Ze všech 152 citoslovcí obsažených v literárním díle svůj ekvivalentní výraz ve slovníku nebo dle definice uvedené ve slovníku, které překladatel použil, našlo 55 citoslovcí (z toho nejčastěji *oh* nahrazeno ekvivalentem *ach* ve 14 případech) – modré pole. V 52 případech se překladatel rozhodl nahradit citoslovce z originálního díla výrazem odlišným – oranžové pole, ve čtyřech případech se citoslovce vyskytla jako zástupce odlišného slovního druhu – šedé pole, a ve 41 případech se překladatel rozhodl citoslovečné výrazy nepřekládat a z překladu je kompletně vypustit – žluté pole.

Obrázek 2: Přehled překladu citoslovcí v literárním díle

4 Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala anglickými citoslovci a českými ekvivalenty, přičemž k jejich studii a analýze bylo využito anglicky psaného literárního díla, řadícího se do žánru dětské literatury, a jeho překladu do českého jazyka.

Teoretická část zprvu popsala citoslovce a definovala jejich úzkou hranici s ostatními slovními druhy, nastavila jejich postavení jako důležitou součást našeho, ale i cizího jazykového systému a každodenní komunikace. Definovala jejich mnohoznačnost, objasnila jejich závislost na kontextu, unikátnost vůči syntaktické struktuře a představila také jejich různorodost po stránce fonetické.

Praktickým cílem práce bylo představení anglických citoslovců z vybraného literárního díla *Charlie and the Chocolate Factory*, jejich individuální dělení dle skupin charakterizovaných v části teoretické a následně, hlavním cílem praktické části bylo vytyčit jejich české ekvivalenty, které při překladu nahradila citoslovce z anglické verze literárního díla, a zjistit četnost tohoto způsobu překladu anglických citoslovců do češtiny.

Během výzkumu v praktické části bylo nalezeno celkem 152 citoslovců, která se za pomoci odborné literatury dala rozdělit do tří skupin v závislostech na jejich způsobu vyjádření emocí a účelu, za kterým byla tato citoslovce v textu použita. Tento krok byl pro další část výzkumu velmi důležitý, jelikož pro správné pochopení citoslovců a jejich překladu je nutné porozumění jejich sémantické hodnotě a hlavní funkce při jejich užití.

Nejpočetnější nalezenou skupinou byla citoslovce emocionální (celkem 57 citoslovců) a jejím nejčastějším zástupcem citoslovce *oh* (celkem zastoupen v 52 případech), které svůj ekvivalentní výraz v překladu našlo ve 20 případech (nejvíce zastoupeným českým ekvivalentem bylo *ach* ve 14 případech). Jelikož klasická kategorizace citoslovců do zmíněných tří hlavních skupin, jak je udává odborná literatura, pro rozřazení všech nalezených citoslovců nestačila, následuje za ní druhá nejpočetnější skupina, mezi kterou jsem řadil citoslovce sekundární a citoslovečné fráze, jejichž nalezený počet byl celkových 56. Jedná se o slova, která mají také jako citoslovce nezávislou sémantickou hodnotu, ale

zpravidla se řadí mezi odlišné slovní druhy a tvoří fráze, které vykazují jistou citoslovečnou hodnotu, proto je mezi citoslovce řadím také. Nejpočetnějším zástupcem citoslovcí sekundárních bylo *all right* (11 výskytů), které svůj ekvivalentní výraz našlo jen ve dvou případech překladu. *Good heavens* zastupuje nejpočetnější citoslovečné fráze (6 výskytů), která své zastoupení ekvivalentním výrazem nenalezla ani v jednom případě překladu. Třetí nejpočetnější skupinu tvořila citoslovce zvukomalebná (celkem 27 citoslovcí), v níž bylo nejčastějším zástupcem citoslovce *yippee* (7 výskytů) které našlo svůj ekvivalent *juchú* také v 7 případech překladu. Poslední, nejméně početnou skupinou, byla citoslovce kontaktová, která byla zastoupena celkem 12 případy anglických citoslovcí, a z toho celkem 8 našlo svůj ekvivalent ve slovníku.

Z celkového počtu 152 citoslovcí byla při překladu literárního díla anglická citoslovce nahrazena ve 36 % za jejich české ekvivalenty, ve 34 % byla použita citoslovce ekvivalentům odlišná, ale sémanticky shodná. Ve 27 % byla citoslovce z překladu vypuštěna a ve 3 % citoslovce v textu nahradil jiný slovní druh.

Tento poměr poukazuje na fakt, že překlad citoslovcí je značně subjektivní subjektivní záležitostí. Překladatel často volí i citoslovce od ekvivalentu odlišná, aniž by při překladu do češtiny narušil výsledný kontext anglického textu – tedy využívá určité volnosti, kterou mu překlad citoslovcí nabízí. Analýzou díla bylo také zjištěno, že autor překladu v několika případech vkládá citoslovce do míst, kde se v originálním díle nenachází, případně při překladu používá výrazů značně zastaralých, aby zachytil dobový kontext díla a přiblížil nám osobnost postav příběhu ještě blíže, než to dokázal sám autor původního textu.

Určitá volnost a kreativita překladatele je tedy z mého pohledu velice důležitým předpokladem pro kvalitní překlad. Ačkoliv je využívání ekvivalentů bezpečným a ověřeným způsobem překladu, troufám si říct, že v určitých situacích je vhodnější využít možnosti, které český jazyk oproti anglickému nabízí, a nedržet se pouze slovníkových výrazů a definic.

5 Resumé

This bachelor thesis dealt with English interjections and their Czech equivalents. For further study and analysis, a literary work written in English was used along with its Czech translation. The theoretical part initially described interjections and defined their narrow border with other parts of speech, validated their rightful position as an important part of our language system and in our everyday communication. It also explained their ambiguity, clarified their dependence on the context, described their uniqueness in the syntactic structure, and also presented the diversity of interjections in terms of phonetics.

The practical aim of this work was to present English interjections from the selected literary work *Charlie and the Chocolate Factory*, divide them according to the groups characterized in the theoretical part and subsequently, the main aim of the practical part was to outline their Czech equivalents, which were replaced by interjections from the English version of the literary work during the translation. Lastly, it aimed to point out the frequency of this method of translating English interjections into Czech.

During the research, a total of 152 interjections were found, which, with the help of literature, could be divided into three groups depending on their way of expressing emotions and the purpose for which this interjection was used in the text. This step was very important for the next part of my research because for a correct understanding of interjections and their translation, an understanding of their semantic value and the main function in their use is necessary.

The most numerous group found was the emotional interjection (a total of 57 interjections) and its most frequent representative *oh* (represented in a total of 52 cases), which found its equivalent expression in the translation in 20 cases (the most represented Czech equivalent was *ach* in 14 cases). Since the stated categorization of interjections was not enough to classify all the interjections found, the second most numerous group followed after it, are secondary in-

terjections and interjection phrases (total of 56). These types of words and phrases also have an independent semantic value as interjections, but they mainly belong to different parts of speech. These phrases also show a certain interjectional value so that is why I also classified them as interjections. The most numerous words of secondary interjections was *all right* (11 occurrences), which found its equivalent expression in only two cases of translation. *Good heavens* represents the most numerous interjectional phrase (6 occurrences), which did not find its representation by an equivalent expression in any case of translation. The third most numerous group was made up of onomatopoeic interjections (a total of 27), where its most numerous representative *yippee* (7 occurrences) found its equivalent *juchú* in 7 cases of translation. The last, least numerous group was the interjection demanding contact, which was represented by a total of 12 cases of English interjections, of which a total of 8 found their equivalent in the dictionary

In total, out of 152 interjections, English interjections were replaced in 36 % by their Czech. Out of the total number of 152 interjections, when translating a literary work, English interjections were replaced in 36 % by their Czech equivalents, in 34 % interjections different from the equivalents, but semantically identical, were used. In 27 % the interjection was omitted from the translation, and in 3 % the interjection in the text was replaced by another part of speech.

This ratio points to the fact that the translation of interjections is a highly subjective matter. The translator often chooses interjections that are different from the equivalent, without disrupting the resulting context of the English text when translating into Czech - that is, he uses a certain freedom that the translation of interjections offers him. The analysis of the work also revealed that the author of the translation in several cases inserts interjections in places where they are not found in the original work, or uses expressions that are pretty outdated during the translation, in order to capture the contemporary context of the work and bring us closer to the personality of the characters in the story.

A certain freedom and creativity of the translator is, therefore, from my

point of view, an essential prerequisite for a quality translation. Although the use of equivalents is a safe and proven way of translation, I dare to say that in certain situations it is more appropriate to use the possibilities that the Czech language offers compared to English, and not stick only to dictionary expressions and definitions.

Seznam použité literatury a zdrojů

- [1] AMEKA, F. K. *Interjections: The universal yet neglected part of speech*. Journal of Pragmatics. [online]. Amsterdam: Elsevier, 1992, vol. 18, s. 101-118. ISSN 0378-2166. Dostupné z WWW: <https://pure.mpg.de/rest/items/item_855720_1/component/file_855719/content>.
- [2] AMEKA, F. K. *Interjections*. Encyclopedia of language & linguistics. Elsevier, 1994, 2006 (2. edice), s. 743-746. ISBN 9780080547848.
- [3] CUENCA, Maria Josep. *Defining the indefinable? Interjections*. Syntax: An International Journal of Syntactic Research 3. [online]. 2000. s. 29-44. ISSN: 1139-3114. Dostupné z WWW: <<https://core.ac.uk/download/pdf/60640426.pdf>>.
- [4] ČMEJRKOVÁ, Světlá et. al. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005897.
- [5] DUŠKOVÁ, Libuše et. al. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 3. vyd. Praha: Academia, 2006. ISBN 8020014136.
- [6] Charlie and the Chocolate Factory. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 26. 6. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://www.britannica.com/topic/Charlie-and-the-Chocolate-Factory-by-Dahl>>.
- [7] Idiom. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 12. 06. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Idiom>>.
- [8] Interjections: Zoinks, Yikes and Holy Smokes! *Easybib.com* [online]. [cit. 4. 5. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://www.pravopisne.cz/2012/02/pravidla-citoslovce/>>.
- [9] JOVANOVIĆ, Vladimir Ž. *The form, position and meaning of interjections in English*. [online]. Facta Universitatis: Series Linguistics and Li-

- terature, 2004, vol. 3, s. 17-28. ISSN 0354 - 4702. Dostupné z WWW: <<http://facta.junis.ni.ac.rs/lal/lal2004/lal2004-02.pdf>>.
- [10] KLEŇHOVÁ, Eliška. *Interjekce v českém jazykovém systému*. 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka a teorie komunikace. Vedoucí práce Adam, Robert.
- [11] KLEŇHOVÁ, Eliška. *Postavení a užívání interjekcí v současné češtině*. Naše řeč [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2012, roč. 95, č. 5, s. 238-254. ISSN 0027-8203. Dostupné z WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=8265>>.
- [12] KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu* 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-244-0143-6.
- [13] KOMÁREK, Miroslav. *Mluvnice češtiny: vysokošk. učebnice pro stud. filozof. a pedagog. fakult aprobace čes. jazyk*. Praha: Academia, 1986.
- [14] Kořán Jaroslav - překladatel. *Aura-Pont* [online]. [cit. 26. 6. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://www.aura-pont.cz/persons/jaroslav-koran>>.
- [15] KROUPOVÁ, Magdalena, ŠTĚPÁNKOVÁ Barbora a VODRÁŽKOVÁ, Veronika. *The Sounds of a Dictionary: Description of Onomatopoeic Words in the Academic Dictionary of Contemporary Czech* Ljubljana University Press, Faculty of Arts, 2018, s. 149-157. ISBN 978-961-06-0097-8.
- [16] MEINARD, Maruszka Eve Marie. *Distinguishing onomatopoeias from interjections*. Journal of Pragmatics. [online]. Amsterdam: Elsevier, 2015, vol. 76, s. 150-168. ISSN 0378-2166. Dostupné z WWW: <<https://www.researchgate.net/publication/271141148>>.
- [17] O'CONNELL, D. C. a KOWAL, S. *Uh and um revisited: Are they interjections for signaling delay?* [online]. Journal of Psycholinguistic Research, 2005, 34, s. 555-576. ISSN 1573-6555. Dostupné z WWW: <<https://link.springer.com/article/10.1007/s10936-005-9164-3>>.

- [18] POKORNÝ, Jan a HANULIAK, Juraj. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada, 2010. I978-80-247-2843-8.
- [19] Priscian. *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. [cit. 1. 3. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://en.wikipedia.org/wiki/Priscian>>.
- [20] Roald Dahl. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 26. 6. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://www.britannica.com/biography/Roald-Dahl>>.
- [21] Šrut Pavel. *Čítárny - Příběhy, knihy, lidé* [online]. [cit. 26. 6. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://www.britannica.com/biography/Roald-Dahl>>.
- [22] VINAY, Jean-Paul a DARBELNET, Jean. *Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1995. ISBN 9789027216106.
- [23] VONDRÁČEK, Miloslav. *Citoslovce a částice — hranice slovního druhu*. Naše řeč [online] Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 1998, roč. 81, č. 1, s. 29-37. ISSN 0027-8203. Dostupné z WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7419>>.
- [24] WALIŃSKI, Jacek Tadeusz. *Translation procedures*. Ways to Translation. University of Łódź Press, 2017, s. 55-67. ISBN 978-83-7969-544-7.
- [25] WIERZBICKA, Anna. *The semantics of interjection* Journal of Pragmatics. [online]. Amsterdam: Elsevier, 1992, vol. 18, s. 159-192. ISSN 0378-2166. Dostupné z WWW: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/037821669290050L>>.
- [26] WHARTON, Tim. *Pragmatics And Non-Verbal Communication* Cambridge: Cambridge University Press, 2009. ISBN 978-0-521-69144-4.

Online slovníky:

- [27] Ilokuce. *Češtinaveslovníku.cz* [online]. [cit. 11.06. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://www.cestinaveslovníku.cz/ilokuce/>>.

- [28] Interjection. *Online Etymology Dictionary* [online]. [cit. 3. 3. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://www.etymonline.com/word/interjection/>>.
- [29] Oy. *Cambridge Dictionaries Online* [online]. [cit. 1. 2. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/oy>>.
- [30] Pop. *Oxford Learner's Dictionaries* [online]. [cit. 19. 1. 2022]. Dostupné z WWW: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/pop_4>.
- [31] PRAVIDLA - Citoslovce. *Pravopisně.cz* [online]. [cit. 13. 3. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://www.pravopisne.cz/2012/02/pravidla-citoslovce/>>.
- [32] Piss off. *Cambridge Dictionaries Online* [online]. [cit. 13. 3. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/piss-off>>.
- [33] Wow. *Merriam-Webster Dictionary* [online]. [cit. 1. 4. 2022]. Dostupné z WWW: <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/wow>>.

Prameny:

DAHL, Roald. *Karlík a továrna na čokoládu*. Academia 2. — Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1436-5.

DAHL, Roald. *Charlie and the Chocolate Factory*. Penguin Books Group, 2010. ISBN 978-0-141-96061-6.

FRONEK, Josef. *Comprehensive English-Czech Czech-English Dictionary*. LEDA, spol. s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7335-114-4.

Oxford Learner's Dictionaries [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>>.

Seznam tabulek

1	Citoslovce emoc. v originále	31
2	Citoslovce emoc. v překladu	31
3	Citoslovce kont. v originále	36
4	Citoslovce kont. v překladu	36
5	Citoslovce zvuk. v originále	40
6	Citoslovce zvuk. v překladu	40
7	Sekund. citoslovce a citosl. fráze v originále	44
8	Sekund. citoslovce a cit. fráze v překladu	44

Seznam obrázků

- 1 Zastoupení citoslovcí v literárním díle dle jejich klasifikace . . . 47
- 2 Přehled překladu citoslovcí v literárním díle 48